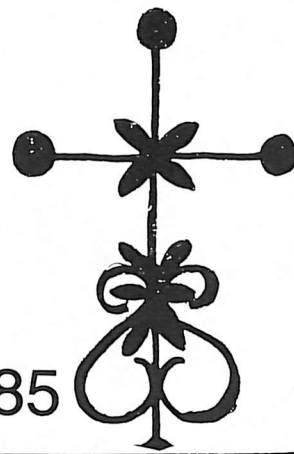

TARVAS

KOTISEUTULEHTI

N:o 1, 1985

Toimittanut Kalervo Mäkinen

Julkaisijat Tarvasjoen kunta ja seurakunta

Terve ruumis – terve sielu

Viime talven pakkasten paukkuesa kovimmillaan yli 30 asteessa järjesti Tarvasjoen Urheilijat juhlan paikkakunnan 75-vuotisen järjestäytyneen urheilutoiminnan kunniaksi tammisunnuntaina 27. 1. 1985. Urheilijoiden historiaa on eri vuosikymmenten vaihteessa useat henkilöt laajasti käsitelleet historiikeissaan, joten juhlaan historiikin laatinut fil.kand. Hannele Lahtinen oli keskittynyt lähinnä viimeisten viiden vuoden tutkimiseen ja sen tapausten historiaan kirjaamiseen.

Tarvas-lehti on häneltä pyytänyt lyhennelmän tuosta historiikista, joka alkupuolella toi tiivistettynä katseltavaksemme seuran kunniakkaista hetkiä menneiltä vuosikymmeniltä ja lopuksi viimeiset laajan toiminnan vuodet.

Katsaus menneeseen

Organisoitu urheilutoiminta Tarvasjoella keskittyi aluksi nuorisoseuran piiriin. Vuonna 1909 päätettiin yksimielisesti perustaa alaosastoksi seuralle urheiluosasto "Lyly". Nimi muutettiin 1921 Tarvasjoen Nuorisoseuran Urheilijoiksi ja samalla liitettiin SVU:iin. Vuonna 1927 saatiin oma seura-merkki ja valko-sininen urheiluasu. Hiihtäjät ja yleisurheilijat toivat mainetta seuralle. Pitäjästä löytyi kovia juoksijoita, heistä voidaan mainita mm. Niilo Koivunaho, Emil Hallanheimo, Paavo Maunula ja Väinö Keskitalo.

Vuonna 1931 irrottauduttiin nuorisoseurasta ja nimeksi tuli Tarvasjoen Urheilijat, aluksi nimilyhenteenä TU, mutta 1960-luvulla TarU. 1930-luvun merkkitapaus oli oman urheilukentän saaminen. Kentän vihkiäisjuhla pidettiin kesäkuussa 1936. Tänä vuosikymmenenä urheilu liittyi voimallisesti suojeluskuntatoimintaan, joten itse seurassa ei päästy yhtä hyvin tuloksiin kuin 1920-luvulla. Puuhamiehina alkuvuosikymmeniltä tunnetaan mm. Paavo Maunula ja Erkki Yrjänä.

Raskaat sotavuodet eivät antaneet mahdollisuuksia aktiiviselle seuratoiminnalle, mutta vuonna 1945 toimittiin ja kilpailtiin taas innokkaasti. Vuosikymmenen loppupuolella nousivat yleisurheilun, hiihdon ja voimistelun rinnalle myös vähäksi aikaa pesä-

pallo ja voimailu.

1950-luvun alkupuoli oli vielä melko vireää aikaa, mutta myöhemmin seuran keho taloustilanne haittasi asioiden hoitoa. Se energia, joka olisi tullut käyttää toimintaan, jouduttiin usein uhraamaan toimintaedellytysten luomiseen. Järjestettiin tansseja ym. rahankeruutalouksia. Ajalle tyypillinen passiivisuus seura- ja yhdistyselämässä vaikutti myös. 1960-luvun puolivälissä alkoi nousukausi. Nuoria lupaavia urheilijoita saatiin yleisurheilun ja hiihdon lisäksi useaan uuteenkin lajiin. Vuonna 1961 perustettiin palloilulajeisto, jonka piirissä harrastettiin lentopalloa, jalkapalloa, pöytätennistä ja pesäpalloa. Kahden viimeksi mainitun lajin toiminta laantui vuosikymmenen loppuun mennessä aktiivisten vetäjien Viljo Laakson ja Matti Rautasen työstä huolimatta.

Suunnistus mainitaan ensimmäisen kerran uutena toimintamuotona vuonna 1965, mutta vasta kolme vuotta myöhemmin perustettiin Tarvasjoen Urheilijoiden suunnistusjaosto. Puuhamiehet olivat Taisto Elomaa, Alpo Kotamäki ja Aarne Sihvonon. 1970-luvulla seuran suunnistajat nousivat valioluokkaan ja hyviä tuloksia on saatu siitä lähtien. Sisäharjoittelutalokysymys ratkesi, kun Tarvas-Hovi vihittiin käyttöönsä 1969. Seuraavana vuonna rakennettiin ulkoalueelle valaistu kuntorata urheilijoiden toivomuksesta ja pitkälti heidän talkoovullaan. Uimahalli saatiin vuonna 1973.

Taloudellisen aseman vakiinnuttaminen vaati yhä enemmän työtä ja vuonna 1971 aloitettiin bingo-iltojen pitäminen sekä sen yhteydessä ravintolatoiminta.

1970-luvun loppupuolella palloilulajeisto sai uudeksi lajikseen jääkiekon. Kaikkien lajien koulutus- ja valmennustoiminta alkoi olla varsin ohjattua. Laadittiin tavoitteita ja suunnitelmia. Toiminta oli jo niin laajaa, että vuonna 1977 katsottiin tarpeelliseksi siirtää kirjanpito ATK:lle.

Viime vuosikymmenen päättyi juhla-vasti seuran 70-vuotisjuhliin, jossa todettiin monissa lajeissa oltavan piirin kärjessä. Oli hyvä jatkaa 1980-luvulle.

Seuran entisiä urheilijoita

Jo ennen maamme itsenäistymistä oli Tarvasjoelta löytynyt lupaavia nuoru-

kaisia, jotka varsinkin pitkän matkan juoksussa ja hiihdossa kilpailivat tasavertaisesti naapuripitäjien miesten kanssa. Varsinaisen läpimurron osittain samatkin nuorukaiset tekivät kuitenkin vasta 1920-luvulla. Ensimmäinen piirimestaruus tuli 1922, jolloin Niilo Koivunaho voitti 10000 m. juoksun. Hopeaa tuli samalle miehelle 5000 m.lla ja Emil Hallanheimolle 400 metrillä. Murtomaajuoksun joukkuekilpailussa tuli myös hopeaa. Samana kesänä Paavo Nurmi juoksi mailin Suomen ennätyksen ajalla 4.19,1, toisena N. Koivunaho 4.24,3.

Sama tahti jatkui seuraavina vuosina. 1923 E. Hallanheimo voitti 800 m. ja 1500 m. piirin mestaruudet. Seuraavana vuonna tuli kolme piirin mestaruutta 5000 m. ja 10000 m. Koivunaholle ja 4x2000 m. viestissä piirinennätysajalla. Vuonna 1925 N. Koivunaho voitti ensimmäisen Suomen mestaruuden 1500 metrillä Viipurissa. Lehdet kirjoittivat hänestä yhdestä lupaavimmista nuorukaisista Paavo Nurmen ja Paavo Yrjölän ohella. Hän juoksikin monta kovaa kilpailua Paavo Nurmen, Ville Ritolan ja Hannes Kolehmainen kanssa. Saman vuoden Ruotsi-Suomi maaottelussa hän tuli Ruotsin Erikssonin jälkeen 1500 m.lla toiseksi.

Vuonna 1926 Koivunaho muutti pois paikkakunnalta ja siirtyi edustamaan Turun Urheiluliiton värejä. Hänen juoksemansa ajat (800 m. 2.02.2, 1500 m. 4.08.3, 5000 m. 15.32.0, 10000 m. 34.29.0) olivat tuon ajan huipputasoa ja pysyivät pitkään seuran ennätyksinä.

Hiihdon osalta ei päästy näin mittaviin tuloksiin. Juoksijoina edellä esiintyneet olivat hakoja myös hiihdossa. Vuonna 1923 nuorten SM-hiihdossa seuran Aarne Sarlin voitti pronssia kovassa seurassa. Seuraavien vuosien Varsinais-Suomen parhaita oli seuran Feliks Leimala. Suojeluskunnan 1934 rakentama hyppyrimäki oli seuran käytössä ja järjestettiin siellä mm. piirikunnalliset mäenlasku- ja hiihtokilpailut.

Järjestötoiminta

Koska seuran aikaisemmasta toiminnasta on eri vuosikymmenten vaihteissa kirjoitetut historiikit jo kertoneet, kerron nyt tarkemmin viimeisten viiden vuoden toiminnasta. Sinä aikana on seuran puheenjohtajana toiminut

Pentti Satopää, sihteereinä Seppo Viinikka, Tapio Rekikoski ja nykyisin Arto Lahtinen. Talouspäällikkönä on toiminut Alpo Kotamäki ja viime vuonna Kari Frantti. Johtokuntaan ovat kuuluneet Paavo Lempa, Taisto Elomaa, Veikko Mellanen, Matti Santanen, Hannu Tolvanen, Pasi Vesamo, Pekka Aaltonen, Simo Tapani, Jukka Latokylä ja Kari Frantti.

Hiihtojaostoa ovat johtaneet Lassi Mellanen ja Pentti Jääskeläinen, palloilusta ovat vastanneet Osmo Ahtinen ja Pekka Aaltonen, suunnistajia ovat vetäneet Pekka Tolvanen ja Heikki Mustamäki ja yleisurheilijoita Matti Santanen ja Raimo Rauhala.

Hiihtotoiminta

Päätaivoitteena jokaisena vuonna oli osanoton saaminen Hopeasomman loppukilpailuihin, menestyminen Viikkolehden viestissä sekä piirimestaruuskilpailuissa. Viikkolehden viestihiihdoissa sijoitus on ollut keskinkertainen. Piirimestaruuskisoista ovat parhaita tuloksia saavuttaneet vuonna 1980 Hannu Vainio sijoittumalla alle 18-vuotiaiden poikien sarjassa kolmanneksi, vuonna 1981 ja 1982 hiihtäjäpojat ottivat 3x10 kilometrin viestissä pronssia. Vuonna 1982 Esa Mustamäki pääsi mukaan Hopeasomman loppukilpailuihin.

Palloilulajeista

Jääkiekossa ja jalkapallossa osanotto ja tavoitteet ovat paljolti liittyneet Auranmaan ja piirin sarjaotteluihin. Uutena palloilulajina on elvytetty lentopalloharrastus pienen hiljaiselon jälkeen.

Tuloksista voidaan mainita jääkiekkoilijoiden Auranmaan mestaruudet vuosina 1980, 1981 ja 1982. Vuonna 1980 oltiin piiritasolla kolmansia. Jalkapallossa saatiin Auranmaasarjan kultamitali vuonna 1982, jolloin oltiin hienosti alueen palloilulajien kaksoismestareita. Vielä samana vuonna selvisivät juniorijääkiekkoilijat sarjassaan hopeatilalle. Vuonna 1984 saivat juniorijalkapalloilijat pronssimitalin liiton sarjassaan. Edellistalvena urheiluloman aikana kävivät D-juniorikiekkoilijat Ruotsissa, siellä pelattiin kaksi ystävyysottelua Borås Finska Föreningeniä vastaan.

Suunnistuksesta

Suunnistus on kiistatta tuonut mainet-

ta Tarvasjoen Urheilijoille. Tämän alan harrastajat ovat tehneet seuraan kuuluisaksi valtakunnan tasolla ja ulkomailakin. Lajissa on saavutettu Suomen mestaruuksia ja runsaasti piirimestaruuksia, muita hyviä piiritason tuloksia edes luettelematta.

Seuran tyttöjoukkue, terio Eija Tetri nyk. Sipponen, Päivi Mustamäki ja Marjo Saanisto ovat kunnostautuneet. Suomen mestaruuskilpailuissa viestisuunnistuksessa he saivat hopeamitalin vuonna 1980 ja voittivat kultaa vuonna 1982. Hyviä henkilökohtaisia suorituksia Eijalle kertyi seuraavasti: Suomen mestaruus vuonna 1981 sarjassa D 17-18, samana vuonna tuli voitto myös Unkarissa kansainvälisissä kilpailuissa, vuonna 1982 SM-tasolla 2. ja 3. sija (sarjassa d 17-18). Itä-Saksan kansainvälisissä kilpailuissa Eija tuli sarjassaan toiseksi. Vuonna 1983 SM-kisoissa saatiin kolme mitalia. Eija Sipponen kulta yösuunnistuksessa sekä hopea pitkältä matkalta, Päivi Mustamäki sai pronssia yösuunnistuksessa. Viime vuonna Eija Sipponen sai sarjassaan SM-tasolla kulta- ja hopeamitalit.

Piirin tasolla on saavutettu hyviä

tuloksia. Mitalimäärä vuosittain on ollut melkoinen, esim. viime vuonna saalis oli 41 mitalia, joista 14 oli kultaisia.

Yleisurheilua

Yleisurheilu on nousemassa myös vahvaksi lajiksi Tarvasjoen urheiluseurassa, siitä ovat huolehtimassa tulosten osalta Rauhalan ja Mustamäen sisarukset ja monet muutkin. Jaoston tavoitteena on sijoittuminen hyvin piirimestaruuskilpailuissa. SM- ja aluekilpailuihin on saatu osanotto-oikeuksia.

Vuonna 1982 14-vuotiaiden SM-kisoissa 2000 metrillä Esa Mustamäki oli 5., kuulassa Marko Rauhala 5. ja kiekossa Marko oli 8.

Piirimestaruuskilpailuissa vuonna 1980 saivat ikäkausipurjeilijat 6 mitalia. Vuonna 1981 paras yksilösuoritus oli Esa Mustamäen maastojuoksun piirimestaruus P-13 -sarjassa. Lisäksi seuralle tuli kolme muuta mitalia. Seuraavana vuonna onnistuttiin hyvin, saatiin 6 piirimestaruutta, joista kolme tuli Marko Rauhalalle, 2 kuulassa, 1 kiekossa, yksi Tero Penttilälle moukarissa, yksi Esa Mustamäelle maasto-

juoksussa ja yksi joukkuekilpailusta. Lisäksi 1982 saatiin piirikisoista 2 hopeaa ja 6 pronssia. Vuonna 1983 Päivi Mustamäki juoksi itsensä piirimestariksi 3000 metrillä ja hopeaa tuli 1500 metrillä. Marko Rauhala saavutti kuulantönnön piirimestaruuden ja kiekonheitossa tuli hänelle pronssia. Päivi Rauhala sai 12-vuotiaiden tyttöissä piirimestaruuden sekä keihään, että kiekonheitossa. 12-vuotiaiden poikien kiekonheitossa piirimestaruuden voitti Jarkko Savolainen. Hallipiirimestaruuden kuulantönnössä voittivat Päivi ja Marko Rauhala. Edellisten lisäksi tuli 1983 vielä 4 hopeaa ja 2 pronssia piiritasolla. Aluekisoissa, kansallisissa kisoissa ja piirikunnallisissa kilpailuissa on vuosittain saavutettu useita voittoja ja saatu muitakin hyviä sijoituksia.

Vuoden 1984 aikana Tarvasjoen Urheilijoista tuli yleisurheilun osalta 1. luokan seura piirissä, sijoitus oli 12. SM-tasolla saatiin kultaa joukkuekuulantönnössä, työntämässä olivat pojat Hannu Hakala ja Marko Rauhala, joka sai myös henkilökohtaisen hopean kuulassa. Esa Mustamäki voitti kultaa 1500 metrin esteissä. Piirim-

taruusia ikäkausipurjeilijat saivat kolme ja näitä vanhemmat viisi. Viime kaudella seuraotteluissa menestyttiin hyvin.

Loppusanat

Kaikki edellä kerrottu vaatii paljon urheiluseuran jäsenten vapaaehtoista, uhrautuvaista työtä ja talkootoimintaa. Tällainen historiikki on usein kuin jäävuoren huippu, esille tulevat vain tärkeimmät saavutukset ja hyvät tulokset, mutta piiloon ja sanomatta jää se suuri osa toiminnasta, joka kuitenkin mahdollistaa tämän näkyvän tason. Eli kiitos kuuluu urheilijoiden, valmentajien ja seuran toimihenkilöiden lisäksi kaikille urheilun parissa ahertajille aina huoltoportaan suksien voitelijasta bingolippujen myyjään. Tulokset ja saavutukset osoittivat, että näitä ahertajia on paljon ja että on halua työskennellä kotikunnan urheilun puolesta.

Toivottakaamme vielä onnea ja menestystä Tarvasjoen Urheilijoille sekä uskoa urheiluaatteeseen ja urheilutoimintaan, joka on samalla työtä kotikuntamme nuorten hyväksi. □

Kyläkaupat

Kyläkaupoilla oli maaseudun elintarvikkeiden varsin tärkeä ja keskeinen osa. Tarvikkeet piti saada läheltä, koska niiden hankinta kauempaa ei olemattoman liikenteen vuoksi ollut mahdollista.

Tässä on tarkoitettu vähän muistella 1900 luvun ensimmäisen kymmenluvun kauppiaasioita. Pitäjässämme oli silloin ainakin neljä vakinaista kauppa. Tuomarilan kylässä, Euralla kaksi kauppa sekä Suurilassa. Jauholan kylässä oli myös kauppa, mutta mainittu kylä kuului silloin Prunkkalan pitäjään.

Tuomarilan kauppa sijaitsi mainitun kylän Vuotilan talossa, kauppiaina toimi kyseisenä aikana Vilhelm Numminen, lopettaen kauppatoimet 1905 seutuvilla, jolloin sai torpanmaat kotitilastaan Yli-Tuomarilan talosta ja näin muodostui Mustaväljän tila.

Suurilassa oli Helenin kauppa, josta hänen jälkeensä monien omistajien vaihtuessa tuli Tarvasjoen Osuuskaupan sivumyymälä. Osuuskauppa rakennutti vieläkin olemassa olevan kauppatalon. Helenin kauppa sijaitsi maantien vastakkaisella puolella nykyiseen kauppaan verrattuna ja on sen omistus siirtynyt yksityiselle.

Palvelu Helenin kaupassa, jossa toisinaan kävin kauppiaan pojan, Osmon mukana, oli hyvin sattumanvaraista. Kun ovikellon kilinä ilmoitti asiakkaan tulosta, saatettiin keittiön puolelta tulla sanomaan, ei pap eikä Uun ol kton, siis pappi ja Uuno. Tästä sanonnasta muodostui sanaparsi, jota käytettiin vastaavanlaisissa tilanteissa.

Oli oleellista, että kyseisenä aikakautena kaikki pitäjämme alueella kauppa-alalla toimivat henkilöt, myös Tuomarilan kauppiaan, Nummisen edeltäjä, olivat Salon seudulta, Perniön murrealueelta. He olivat myös hyvätahtoisia viittelijöitä, sanoisinko sosiaalisia luonteita, kun he suostuivat laittamaan viiden pennin punavalkoisen troppikaramellin kahteen tryyttiin näin toivottiin saatavan karamelleja enemmän. Sama oli asia silloin, kun viidellä pennillä ostettiin pennin hintaisia paperipäällisiä sipulikaramelleja kahteen tryyttiin, koska näin saatiin viiden sijasta kuusi, koska viidettä ei tietenkään halkaistu. Myyjät tiesivät ja tunsivat pienen ostajan rahavarat sekä heidän mielipiteensä ja ottivat asiat myös huomioon.

Omakohtaiset kuukausituloni olivat 25 penniä, minkä tienasin siitä, että olin kahvinjuontilakassa. Tätäkään rahaa ei tietenkään tuhlatu, vaan talletettiin pankkiin tulevaisuutta turvaamaan. Isäni, Kustaa Isotalo, kuu-

Kauppias K. E. Kuukkala konttoripöydän ääressä.

lui silloin Marttilan Säästöpankin hallitukseen ja kun hän kävi pankin kokouksissa, kuljetti hän pankilta saadun valurautaisen säästölippaan pankkiin tyhjennettäväksi. Lipas avattiin pankissa ja pääoma laskettiin ja summa merkittiin säästötillille.

Euralla oli osuuskaupan lisäksi myös Lindholmin kauppa, josta nimenmuutoksen kautta tuli Liete. Tämä kauppa sijaitsi aikoinaan nykyisen terveystalon kohdalla, maantien pohjoispuolella. Tämä talo oli varsinkin 20-luvun alussa, kun se tuli kunnan omistukseen, todellinen monitoimitalo. Taloa oli aikaisemmin nimitetty Kuukkalaksi, varmaankin sentähden, koska siellä oli asunut Kallelän Kuukkalen talon entisiä omistajia. Talon tullessa kunnan omistukseen, alettiin taloa nimittää kunnantaloksi. Talossa oli ollut sekä ennen että tämän jälkeen eri aikoina varsin moninaista toimintaa ja käyttöä, sinne keskittyi koko julkinen toiminta. Siellä on ollut aikoinaan jopa kulkutautisairaala, sekä monia yksityisiä toimintoja, kuten puhelinkeskus, kahvila ja henkilötaksi. Siellä on harjoitettu neulomaa ja vaatusturiammattia, se on ollut myös asuintalona. Sodan jälkeen, asuntopulan aikana valmistettiin talon vintille lisää asuintiloja. Nykyinen terveys- ja kunnantalo valmistui 1950 luvulla ja Kuukkala purettiin tarpeettomana ja huonokuntoisena 1970 luvulla.

Kauppias Liete muutti Euralta, talosta jonka oli ehkä aikoinaan omistanut, 1910 seutuvilla Juvalle ja perusti kauppaliikkeen Paimion tien risteyksessä sijainneen entiseen Juvan majataloon.

Lähes jokaisella henkilöllä on omat henkilökohtaiset tapansa ja tottumuksensa, niinpä, kun kauppias Liete punnitsi tasapainotuskivakalla pieniä ostoksia, niin hän nappasi punnittavan pois, ennenkuin vaaka oli tasapainotunut ja sanoi on vähä runssammikin, mut antta olla ny vaan.

Tässä muistelmassa on ollut maininta majatalosta, se oli valtakunnallinen, joka pitäjässä oleva huoltolaitos, josta maksua vastaan sai kyyditystä, ruokailu- ja majoituspalvelua. Tarvasjoella tätä tehtävää, mikä lopetettiin 1930, hoidettiin Euran Seppälän talossa. Laitoksen lopettamisen jälkeen Seppälässä hoidettiin tätä tehtävää vielä yksityisesti ainakin majoituksen osalta, mikä olikin silloisissa oloissa vielä tarpeellista.

Aikaisemmin mainittiin, että tässä kirjoituksessa tullaan muistelemaan 1900 luvun ensimmäisen vuosikymmenen kauppiaasioita. Nyt on kuitenkin niin, ettei tässä kirjoituksessa sovi muistella Tarvasjoen Osuuskaupan toimintaa, koska asia venyisi liian pitkäksi jäädessä ilman mielenkiintoa. Myönteisessä tapauksessa saatamme tässäkin asiassa vielä kohdata toisemme.

Vaikka oli tarkoitettu, että tässä muistellaan vain vuosisatamme ensimmäisen vuosikymmenen aikaista kauppiastoimintaa, niin on ehkä paikallaan, että kiinnitetään huomiota myös Kuukkalen kauppiassuvun, Kustaa Edvard Kuukkalen ja toiminimi K. E. Kuukkalen, lähes 70 vuotta kestäneelle toiminnalle Tarvasjoella.

Toiminta aloitettiin kauppias Lieten jälkeen jo edellämainitussa Juvan entisessä majatalossa 1913. Hyvin vaatimattomissa oloissa ostettiin kananmunia, voita ja muuta pientä, jotka kauppias itse vei hevosella Turkuun, ostaen tällöin saamalla rahalla kauppatavaraa. Kuukkalat rakennuttivat Juvalle kaksi liiketaloa sekä Suurilan sivumyymälän. Ensimmäisen rakennusvaiheen aikana pidettiin kauppa Juvan myllyn myllytuvassa. Viimeksi rakennettu liiketalo, joka valmistui 1952, on kuten tiedämme edelleen vuokraustoiminnan kautta erilaisissa palvelualan tehtävissä.

Mitä on kunnallinen kulttuuritoiminta?

Kulttuuria kunnassa tekevät erilaiset järjestöt, ryhmät ja yksityiset taiteenharrastajat. Näistä erilaisista ryhmistä ja niissä toimivista henkilöistä johtuen jokaisen kunnan näyn. Kulttuuri-ilma- piiri saa paikallisen sävyn. Kotiseututyö, perinteen tutkimus ja yhteydet sivistystoimeen: kouluihin, kirjastoon, kansalaisopistoon kuuluvat kulttuurisioista vastaavan lautakunnan toimenkuvaan. Kunnallisen kulttuuritoiminnan tarkoitus on saada kunnalliset itse tekemään, ei tarjota valmiita vaan annetaan apua, luodaan puitteet toiminnalle. Kulttuurilautakunta on se elin, joka koordinoi ja organisoii kaikkien em. toimintojen välillä.

Koska Tarvasjoella ei ole kotiseutuyhdistystä, tämä perinteen kerääminen ja tallettaminen ja museotoiminta kuuluvat siis kulttuurilautakunnan tehtäviin. Aineellisen perinteen, vanhojen esineiden, valokuvien ym. ohella myös henkinen perinne olisi talletettava. Tähän kuuluvat esim. kuvaukset eri tavoista murrenäytteet, vanhojen ihmisten haastattelut. Yleisesti ottaen kotiseututyötä pidetään korostetusti vain menneisyyden tallentamisena. Se on sitä, mutta se voi olla paljon muutakin. Toisaalta perinteistä ja nykyaikaista ei pitäisi nähdä vastakohtina. Nykypäivän toimissahan rakennetaan perinteelle.

Uudenlaista kotiseututyötä voisi olla esim. kaikkia kunnallisia yhdistävien tilaisuuksien järjestäminen (nuoret, vanhat, kunnan uudet asukkaat), oman pitäjän erikoispiirteiden korostaminen, luonnon maiseman ja kulttuurimuistomerkkien vaaliminen, kunnan hallintoelimiin vaikuttaminen erilaisin lausunnoin ja kannanotoin. Kulttuuritoiminnan yhtenä tarkoituksena on siis viihtyisän ja virikerikkaan ympäristön luominen, jossa meidän olisi hyvä tehdä työtä ja harrastaa.

Kunnallisessa kulttuuritoiminnassa on tärkeää kasvattaminen eli tarjottavan annin tulee olla korkeatasoista, tiedon jakaminen ja elämysten antaminen eli mukaan tulee esteettinen taso. Toiminnassa ei kilpaila alueen järjestöjen kanssa, vaan pyritään järjestämään sitä mitä muut eivät tarjoa.

Kulttuuri liittyy arkipäivään, se ei ole vain korkeatasoisen henkisen sivistyksen tuotteita kuten melko yleisesti ajatellaan. Kulttuuriasiat liittyvät niin moneen ja kulttuuripoliittiset näkökohdat on yhdistettävissä muihin kunnan hallinnon aloihin. Yhteistyöllä ja avarakatseisuudella viemme kulttuuri- ja kotiseutuasiaa parhaiten eteenpäin.

Erkki Isotalo 1983

Hannele Lahtinen

Mannerheimin lastensuojeluliiton Tarvasjoen osasto 60 vuotta

Alku aina hankalaa

Tammikuun 11 päivänä 1925 pidettiin MLL:n Tarvasjoen osaston perustava kokous Nuorisoseuran talossa, jonne oli kokoontunut toistasataa henkeä yhdistystä perustamaan. Kokouksen puheenjohtajana toimi kirkkoherra Väinö Raitala ja sihteerinä mv. Erkki Yrjänä. Lyhyen keskustelun jälkeen paikallisosasto päätettiin perustaa ja hyväksyttiin sille säännöt. Muista perustajajäsenistä mainittakoon opettajat Emilia Helve, rouvat Lempi Raitala, Suoma Mattila ja Fiina Rönnmark, mv. V. Z. Lindström ja mv. Oskari Knaapi sekä opettaja Väinö Vastamäki, joka myöhemmin toimi myös yhdistyksen puheenjohtajana.

Varsinainen toiminta aloitettiin jäsenkeräyksellä, jäsenkorttien tilaamisella sekä vappukukkien ostamisella. Ensimmäiseksi vuotuisjäsenmaksuksi määrättiin 5 mk/hlö. Jäsenkerääjiksi valittiin diakonissa Hanna Luuki Euran piiriin, kättilö Alma Malmström Suurilaan, nti Lyyli Hinkka Liedonperään ja Alikulmalle opettaja, neiti Varma. Muu toiminta ei kovin varmaa ollutkaan, vaikka perustavassa kokouksessa näyttää olleen innostusta asiaan. On muistettava, että elettiin vapaussodan (kansalaissodan) jälkimainingeissa. Kenraali Mannerheimilla lienee ollut päällimmäisenä ajatuksena kansamme eheyttäminen; tuo toiminta oli aloitettava lapsista ja niin Kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliitto perustettiin valtakunnallisena järjestönä jo vuonna 1920.

Runsaan 2 vuoden toiminnan jälkeen osasto nukahti ”ruususen uneen”, joka kesti seuraavat 12 vuotta. Prinssinä paikalle saapui 30. 5. 1939 kansakouluntarkastaja A. Hämäläinen muassaan terveystarkastaja Kerttu Veramo valmiina avustamaan elvytystoimissa. He herättivät yhdistyksen pitkistä unesta ja tarjosivat konkreettiseksi lääkkeeksi uimakursien pitämistä. Siitä lähtien uimakursit ovatkin olleet pitkään osaston ohjelmassa.

Paitsi uimaan lapset ovat oppineet siinä sivussa maantiedon aakkosia. Kerrotaan nimittäin, että kerrankin uimaretken suuntautuessa Yläneen Pyhäjärvelle eräs kirkassilmäinen kurssilainen huudahti ulapan nähdesään: ”voi katsokaa kuinka suuri joki!” Mainittakoon, että uimakursien opettajana oli myöhemmin pitkän aikaa oman pitäjän tyttö, Ritva Mansikkaniemi. Sittemmin uimakursien pitäminen on siirtymässä kunnan toimialaan.

Jatkosota johtaa toimiin

Vuonna 1943 osasto alkoi saada tuulta purjeisiinsa. Toukokuun 4 päivänä pitämässään kokouksessa se kiinnitti kunnan huomiota seuraaviin seikkoihin:

- kuntaan on saatava terveystarkastaja
 - kouluhammaslääkäritoiminta on käynnistettävä
 - kalanmaksajia jaetaan tarvitseville koulujen välityksellä
 - sotaorpojen hyväksi toimitaan sotakummitoiminnan avulla
 - kaikkien koululaisten on kerran vuodessa päästävä lääkärintarkastukseen
 - terveystalo on rakennettava
 - kouluikäisten lasten olisi saatava vaatteita ja jalkineita (kunnassamme on kova vaatepula)
- Samaisen kokouksen pöytäkirjan 13 kohdassa todettiin, että varhaisnuorison käyttäytyminen tuottaa kasvatta-

jille paljon huomiota. Sen harrastusten ohjaamiseksi olisi tarpeellista saada urheiluvälineitä.

Näihin aikoihin myös kummikuntaliike sai alkunsa. Ruotsalaiset huomaisivat meidän hätämme ja alkoivat aineellisesti avustaa meitä. Tarvasjoen kummipitäjästä Seglorasta alettiin muistaa meitä käytetyillä vaatteilla, kahvilla ja raha-avustuksilla. Sotajan oloissa tuo apu oli enemmän kuin tervetullutta. On ilahduttavaa todeta, että kummikuntaliike on taas virinnyt uuteen eloon: me vierailimme vuonna 1983 Ruotsissa ja ensi kesänä saamme taas ruotsalaisvieraita Tarvasjoelle.

Näinä koettelemuksen aikoina MLL:n toiminta oli ymmärrettävästi hyvin konkreettista laatua: hankittiin lampaita lapsirikkaisiin perheisiin, laitettiin hampaita vähävaraisille, hoidettiin sotakummiasioita ja välitettiin avustuksia.

Vuonna 1945 saatiin kauan kaivattu terveystalo, jonka palkkaamiseen MLL:n Tarvasjoen osasto osallistui. Osasto hankki myös neuvolaan kaluston Ruotsista saamallaan lahjoitusvaroilla. Tämän jälkeen osasto alkoi toden teolla ajaa terveystalohanketta lupaamalla kunnalle 600.000 mk. Myöhemmin kunnan päätettyä toimia terveystalo ”Tarvalan” rakentamisesta annettiin hankkeeseen edellisen summan lisäksi 300.000 mk. Vuonna 1948 pidetyissä viikkijuhlissa oli mukana maaherrakin rouvineen.

Hanke oli varsin merkittävä. Sen myötä kunnassamme alkoi vakiintua järjestelmällinen terveydenhoitotyö. Pöytäkirjoista ilmenee, että osasto kantoi myöhemminkin murhetta Tarvalasta maksamalla mm. korkkimattoremontin laskun 350.000 mk. Toiminnan kerrotaan noihin aikoihin eli vuosina 1945–1948 olleen vilkasta ja hauskaa, kun voitiin jakaa rahaa yhteiseksi hyväksi kunnan tarpeisiin, yksityisille tarpeissa oleville ja avittaa muitakin hyviä asioita eteenpäin. Vuonna 1948 avustustoiminta sitten loppui, kun Ruotsista ei saatu enää avustusta. Oltiin päästy rauhanaikaan.

Suuren urheilujuhlan tuntua MLL:n nappulakisoissa.

Toiminnan vakiintuminen vuosina 1948–65

Uimakursit Yläneen Pyhäjärvelle suuntautuvine retkineen jatkuivat. Varttuneemmille nuorille järjestettiin kaksipäiväisiä hyvän käytöksen kursseja ja kotivalmiuskursseja. Vanhempiä taas valistettiin kodinilloissa, joita pidettiin kansakouluissa. Niinikään terveydenhoidollista toimintaa jatkettiin järjestämällä korvatutkimuksia, joissa seulottiin huonokuuloiset ja

johdatettiin heidät lääkäriin hoitoon. Koululaisille jaettiin vuosittain hammasharjoja ja -mukeja sekä annettiin valistusta hampaiden hoidossa. Kodin Kuvalehti – Terve lapsi nimistä lehteä levitettiin mahdollisimman laajalti pitäjään ja yritettiin tuon lehden välityksin tukea vanhempia lasten kasvattamisessa.

Kevättalven kohokohtana ovat olleet perinteiset ja riemulliset ”Nappulakisat”, joihin lapset ovat aina liikuttavan innokkaasti osallistuneet. Voimiansa ja mahdollisuuksiensa mukaan osasto on järjestänyt myös lastenjuhlia. Kehitysjatellua on myös määrätietoisesti harrastettu. Pohjoisen lapsille lähetettiin monena vuonna suksia ja syksyllä 1964 kerättiin omenoita 150 kiloa Haapajärven lapsille ”operaatio omenaksi” kutsutulla tempauksella. Näinä vuosina yhdistyksessä toimivat aktiivisesti eri tehtävissä mm. seuraavat henkilöt: Miili Helve, Airi ja Hilma Koskinen, Hilikka Kuukkala, Urpo Kännö, Aarne Lehtonen, Rauhah Lumpia, Vilho Mattila, Alli Rantakoski, Irja ja Väinö Vastamäki, Maija Vaura, Hanna Vesamo ja Eero Yli-Luoma.

Urautumista ja uuden etsintää 1966–84

1960- ja 1970-luvuilla toiminta jatkui koko lailla totuttua latuansa. Vuosittain järjestettiin nappulahiidot ja uimakursit, jotka siirtyivät Äijälästä ja Killalasta Tarvas-Hovin uimahalliin 1974 sen uimahalliosan valmistuttua. Huhtikuussa 1974 päätettiin ottaa yhteyttä kunnan nuorisolautakuntaan ja ehdottaa yhteistyötä uimakursien pitämiseksi, mikä myös johti siihen, että kunta maksoi nuoriso-ohjaajan palkan ja osasto uimahallivuokran ynnä muut kulut. Sittemmin kunta on ottanut vastatakseen myös hallivuokrasta. Historiallinen yhteys on kuitenkin vielä säilynyt promovoitavien todistusten ja suorituserkkien jakotilaisuudessa, johon osasto on järjestänyt pientä tarjoilua ja johon osaston edustaja on osallistunut. Nappulahiidot ovat olleet jatkuva menestys, vaikka ne on joskus jouduttu juoksemaan lumenpuutteen vuoksi.

Muista toimintamuodoista on syytä mainita kodin ja koulun yhteistyötilaisuudet, jotka on koettu hyvin mielekkäiksi. Alkuaan niissä luennoi tavallisesti terveystarkastaja. Myöhemmin on kutsuttu alustajaksi lääkäri tai psykologi, minkä jälkeen vanhemmat ovat kes-

kustelleet vilkkaasti.

Nuorille äideille on järjestetty äiti-iltoja, on pidetty hauskoja lastenjuhlia Tarvas-Hovissa, jonka osakkeita osasto on ostanut. Helmikuun 7 päivänä 1973 pidettiin piirin aluekokous Tarvas-Hovissa.

Vuodelta 1967 löytyy maininta lasten päiväkerhotoiminnasta ja sen yhteydenotosta seurakuntaan. Seurakunta onkin sittemmin ottanut hoidettavakseen tuon työn. Ahkerasti osasto on osallistunut myös erilaisiin keräyksiin kuten Lapin lasten, Turvaa lapsen tie, Tifli, Annansilmä yms. keräyksiin ja katastrofiapua on yritetty antaa voimavarojen mukaan, näin esim. 13. 5. 1976 Lapuan räjähdysten katastrofirahastoon.

Osaston toimihenkilöistä ei voi olla erikseen mainitsematta pitkäaikaista puheenjohtajaa emäntä Hanna Vesamo, joka 2. 11. 1970 pyysi eroa tehtävästään sairauden vuoksi. Ero myönnettiin ja hänet kutsuttiin kunniajäseneksi seuraavan vuoden alussa. Airi Koskinen jatkoi puheenjohtajana vuoden 1971 alusta. Uskollisena ja ahkerana sihteerinä on toiminut pankkitoimihenkilö Sirkka Luukka ja johtokunnan aktiivina jäsenenä pankkitoimihenkilö Irja Vastamäki. Muista 60- ja 70-luvun ”aktivisteista” mainittakoon vielä Hilikka Heimonen, Merja Isotalo, Alpo Jaarinen, Hilikka Kuukkala, Urpo Kännö, Elvi Laaksonen, Aarne Lehtonen, Aulikki Luotsara, Irma Rauhala, Ritva Räsänen, Toini Saari, Marja-Leena Seppä, Aune Sonne ja Arja Uusitalo.

1980-luvulla tapahtui johtokunnassa sukupolvenvaihdos. Nykyisin puheenjohtajuutta kantaa hennoilla harteillaan kirj.vaiht. Soile Lindström ja sihteerin työläästä tehtävästä huolehtii fil.kand. Hannele Lahtinen. Johtokunnan jäsenenä toimivat seuraavat henkilöt: Tuija Fagerlund, Hanna Kulha, Nina Lempa, Merja Isotalo, Ritva Räsänen, Aulikki Kuukkala, Arja Uusitalo, Liisa Markkanen sekä Sirkka Häkkinen.

70-luvun lopulla alkoi tuntua väliin siltä, että eväät on syöty loppuun. Kokouspöytäkirjasta 15. 11. 1979 löytyykin seuraavanlainen merkintä: ”Jos hyviä toimintaideoita löytyy, otetaan ne ilolla vastaan.” Tuskin niitä uusia ideoita kukaan tuonkaan jälkeen tuli esittämään. Tämä hurskas toivomus on pikemminkin merkinä siitä, että vetäjistä alkoi tuntua osaston toiminta urautuneelta. Kriisi on kuitenkin merkki elämästä. Uutta alkaa olla jo näköpiirissä. Perinneleikit ja lystisunnuntait tekevät tuloaan. Osasto lähetti viime vuonna Riitta Mäkinen piiriin järjestämään leikinohjaajatilaisuuteen oppimaan leikkejä ja opettamaan niitä muille. Suorituskeskeisyyden ja kilpailujen rinnalle tuodaan ohjelmaa, jossa korostuvat elämykselliset ja kokemukselliset ainekset. Perinneleikeissä välittyy myös traditiota sukupolvelta toiselle.

Uusi ihmiskäsitys ja elämäntapa murtautuvat esiin. Ihmisten yhteyttäkin korostettaessa on pidettävä mielessä, että tulevaisuus on kuitenkin ihmisen itsensä ”keksittävä” ja löydettävä. Nuorten on saatava rakentaa omat pilvilinnansa ja unelmansa. Me vanhemmat emme voi antaa niihin juuri enempää kuin aihiot.

Ilkka Lindström

Tunnetko kotiseutusi?

Jos et, lähde mukaan Härkätien ympäristöyhdistyksen kotiseutututkimusretkelle helluntailauvantaina 25. 5. 1985. Matkamme alkaa kirkontornista klo 12 ja kestää noin 2 tuntia. Matkasta perimme 20 mk. Sitovat ennakkoihoitot puh. 767630 tai 767725.

Jouko Kyyrö

Viimeisellä portilla

Kuoleman vierailtua on kodissa hämentynyt olo. Mitä pitäisi tehdä? Minne pitäisi soittaa? Yritän seuraavassa antaa ihan käytännön ohjeita hautajaisten järjestelyissä ja samalla selvittää hiukan hautajaisperinteeseemme liittyviä kristillisiä tapoja.

Kun puhelin soi...

Yllättävä puhelinsoitto sairaalasta on useimmille ensimmäinen viesti, että nyt on tapahtunut lähtö. Useimmiten tuo soitto tulee yllättäen silloinkin, kun sairaan lähtöä on jo osattu odottaa. Valitettavasti vain harva saa kuulla omassa kodissaan nykyaikana. Sitä voisi todella pyytää Jumalalta! Mutta kun siis lähtö on tapahtunut, niin mitä sitten? – Tietenkin on ryhdyttävä hautajaisten järjestelyihin ja viivytykset. Ilmoita puhelimella (767 418) seurakuntamestarille kuolemantapauksesta ja vainajan nimi sekä ikä. Seuraavana arkipäivänä hän soittaa sanomakellot klo 10. Jos kuolema on vieraillut varhain aamulla, niin kellojen soitto järjestyy samanakin päivänä. Jos suinkin on mahdollista, tule kirkolle ja kirkon penkkiin asti kellojen soiton ajaksi. Kellojen soitto on samalla rukoushetki. Tai kun kuulet ulkona ollessasi sanomakellojen soivan, hiljennä vauhtiasi ja rukoile vaikka Jeesuksen rukous eli ”Jeesus Kristus Jumalan Poika, armahda minua vaivasta syntistä!” Rukouksessa olet Jumalan kautta yhteydessä ajan rajan ylittäneeseen. Voit myös muistaa häntä rukouksessasi ja kantaa hänet Jumalan eteen. Toinen paikka, johon on syytä soittaa, on pappila (767 120). Hautauksen järjestely on syytä aloittaa varaamalla papilta siunausaika. Nykyisin papeillakin on vapaapäivät ja vapaapäivillä lomittajat. Tämä taas aiheuttaa aikataulukysymyksissä tiettyjä sovitteluja. Papilla saattaa olla kaksi jopa kolmekin seurakuntaa hoitettavana samana päivänä. Missään tapauksessa ei ole syytä viivyttellä hautauksen järjestämisestä. Vanhan perinteen mukaan haudataan mahdollisimman pian. Matkat, puvut tai tarjoilukysymykset eivät saisi tulla hidastamaan viimeisen palvelun suorittamista rakkaalle omaisellemme.

Kolmas paikka, mihin voit soittaa,

on hautaustoimisto. Sieltä saat arkun ja tarvittaessa toimisto hoitaa kaikki hautaukseen kuuluvat järjestelyt arkkuun panemisesta lähtien. Tämä kaikki tietenkin laskutetaan. Esi-isämme hoitivat itse kuolleensa hautaan. He pesivät ruumiin, pukivat ja laittoivat vainajan kukkien ja kynttilöiden ympäröimänä kodin parhaimpaan huoneeseen jäähyväisiä varten. Tässä kaikessa hiljaisessa askartelussa ruumiin ympärillä tapahtui ns. surutyötä eli omaiset saivat purkaa suruaan suorittamalla rakkauden palvelutekoja poismenneelle. Vaikka nyt monet kuolevat sairaaloihin, ja vaikka hautaustoimisto pukee vainajan arkkuun pantavaksi, niin siinä on suotavaa olla omaisten mukana. Näin me säilytämme luonnollisen ja terveen suhtautumisen meille jokaiselle kuuluvaan tapahtumaan, kuolemaan.

Jumalan sana mukaan

On ollut ilahduttavaa, että jotkut kodit Tarvasjoella ovat pitäneet tarpeellisenä kutsua sananpalvelijan, papin, vainajan kodistalähtöön mukaan. Me olemme saamassa nyt uuden käsikirjan, jossa on myös ohjeet paitsi sairaan luona käymiseen, myös rukoushetken kuolevan puolesta. Tätä rukoushetken kaavaa voi hyvin myös käyttää vainajan kodissa ennenkuin arkun kansi suljetaan. Mikä lohdutus ja tuki onkaan saada pitää vainaja omassa kodissaan vielä kerran hetken omaisten ja ystävien keskellä. Kun siinä viritetään virsi ja pappi rukoilee, murtuu ajan ja iankaikkisuuden raja. Kuolemasta huolimatta me olemme samaa Jumalan seurakuntaa, perheväkeä. Joka tämän vanhan tavan elvyttää kodissaan, saa suuren tuen murheeseensa. Tämän jälkeen on helpompaa saattaa vainaja kirkolle kylmiöön säilytettäväksi hautauspäivää varten.

Vielä parempi ratkaisu olisi, jos voisimme säilyttää rakkaan omaisemme kotipiirissä hautauspäivään asti. Uskoisin maaseudulla vielä tähän olevan mahdollisuuksia ainakin pakkas aikana, jolloin ruumis ei pilaannu jossakin kylmässä tilassa esim. aitassa tai lämmittämättömässä huoneessa säilytettäessä. Karjalassa vainajat säilytettiin kesälläkin riihen viileydessä. Moni ehtoopuolen ihmisistä varmaan muistaa sen, että kirkkoherra Luoto sai odottaa hautausta kotipiirissään eli rippikoulutuvassa, ja sieltä sitten hänet kannettiin kirkkoon siunattavaksi. Näin ovat vanhat minulle kertoneet. Virrenveisuu ja rukous ruumisvaunun lähtiessä kotipihalta ja mahdollisesti kirkolta kantautuva kellojen soitto on ollut hautajaisten alkukohta, joka on todella vaikuttava ja surua purkava eli helpottava. Me olemme aivan liian helposti luopuneet mukavuusyistä ja käytännöllisyyden takia tästä kaikesta aivan turhaan. Samalla olemme menettäneet paljon. Mikään ei estä palauttamasta tätä kaikkea taas käyttöön. Aikaa se tosin vie vähän enemmän, mutta antaa paljon surijoille.

Hautaan siunaaminen – kodissako?

Kirkkokäsikirjan mukaan ruumis voidaan siunata myös kodissa. Oletko koskaan tullut sellaista ajatelleeksi? Tuskinpa. Mutta mikä olisi läheisempää kuin siunata rakas vainaja hänen omassa kodissaan tai kesällä vaikkapa omalla pihalla kukkien keskellä. Siunauksen jälkeen surusaatto lähtisi hautausmaalle, jossa vainaja laskettai siin hautaan ja jätettäisiin jäähyväiset.

Meillä on tullut tavaksi siunata vainajat kirkossa, mikä varsinkin talvella on suositeltavaa. Jos hautausmaa on kaukana kirkosta, on rakennettu siunauskappeleita. Valitettavasti. Sanon näin, koska siunauskappeli jää pakostakolkoksi ja synkäksi Herran huoneeksi. Sitähän ei käytetä muuhun seurakunnan kokoontumiseen ollenkaan, joten se leimautuu surun ja eron paikaksi.

Hautaan siunaaminen – haudalla

Esi-isämme siunattiin ulkona eli haudalla. Vain pitäjän mahtimiehet tuotiin kirkkoon siunattaviksi. Nykyaika on aivan oikein demokratisoinut ihmiset ja köyhinkin siunataan kirkossa haudan lepoon, jos niin halutaan. Mutta olen jälleen sitä mieltä, että esi-isämme vaistonvaraisesti osasivat purkaa surunsa ulos antamatta sen vahingollisesti patoutua sisimpään.

Kun hautaa alettiin kaivaa, ensimmäisten lapion pistojen myötä soitettiin haudanavauskellot. Millähän päätöksellä tämäkin vanha tapa on lopetettu? Pelkään vain, että suntiohaudankaivaja on omaa mukavuuttaan tästä tavasta luopunut tajuamatta tavan mielekkyyttä. Tähän tas synnä on luterilaisten pappien kyvyttömyys tuntea liturgisen elämän rikkautta ja arvoja.

Näin on käymässä myös ruumiin siunaamiselle haudan ääressä. Surutyön kannalta on arvokkaampaa saada omaisten kokoontua avatun haudan äärelle siunausta toimittamaan. Silloin on kouriintuntuvan havainnollista sureville havaita rakas vainaja todella siunatuksi Jumalan sanalla hautaan. Tätä tapaa kannattaa vaalia ja suosittelua käytettäväksi kesäaikana. Vain jos sade yllättää, voidaan siunaus siirtää kirkossa tapahtuvaksi. Urkumusiikin voi hyvin korvata todella voimakas virrenveisuu, johon saattovaen tulee osallistua kanttorin johdolla. Kuka nyt lähtisi hautajaisiin ilman virsikirjaa! Hautajaisiin osallistuminen merkitsee myös virrenveisuuseen osallistumista.

Hautaan siunaaminen – kirkossa

Mutta kyllä kirkkokin on hyvä paikka ruumiinsiunaukseen. Onhan vainaja oman kirkkonsa alttarin äärellä saanut muutkin pyhät toimitukset pyhästä kasteesta alkaen. Uuden käsikirjan mukaan voidaan, jos niin halutaan, siunaukseen yhdistää jumalanpalvelus eli viettää ehtoollisjumalanpalvelus ruumisarkun ollessa alttarin edessä kuorissa. Tässä tulee silloin hyvin voimakkaasti esille Kristuksen kirkon yhteys toisaalta täällä elävän ja vielä taistelevan ja toisaalta perille päässeitten ja riemuitsevan seurakunnan kanssa. Tällöin vasta ehtoollisnessun loputtua tapahtuu vainajan siunaaminen papin heittäessä hiekkaa kolmasti arkulle. – Muuten tämä mullan heittäminen tarkoittaa, että nyt alkaa haudan umpeen luominen. Pappi siis sen aloittaa. Tapanani on, kuten tarvasjokelaiset ovat huomanneet, valuttaa hiekka siunauslapiosta ristin muotoon arkun kannelle. Tämä kaikki, mitä tapahtuu arkun ääressä, varsinkin pyhän ehtoollisen vietto, on sitä sielunhoidollista tukea ja lohdutusta, mitä kirkko kirkkona voi antaa sureville.

Kukkien laskeminen

Kun siunaaminen tapahtuu kirkossa, tulee eteen kysymys kukkien laskemisesta. Ulkona haudalla siunattaessa han tämä sujuu aivan luontevasti. Mutta entä kirkossa? Viime vuosina on pyrkinyt tulemaan tavaksi kukkien laskeminen kirkossa, mitä en pidä hyvänä tapana, paitsi huonon sään vallitessa. Mitä tämä kukkien laskemisen oikein on? Kukkien tuominen arkulle on myöhäinen tapa. Kukat ovat katoavaisuuden vertauskuva. Sepele kuvaa kristityn voittopalkintoa, joka annetaan hyvän kilvoituksen kilvoittelulle. Mutta itse kukkien laskeminen, mitä se on? Se on lyhyt rukoushetki vainajan arkun äärellä, mutta kuka on siinä rukoillut? Aniharva. Sellaiseen tuo hetki alkuaan on varattu. Kristityt näin jättävät jäähyväiset eron hetkellä. Siinä on tapahtunut myös vainajan (arkun) suutelemisen. Jälleen olisi tilaisuus purkaa surua näin läheisellä ja inhimillisellä

tavalla. Miksi emme tee? Nyt jäljellä on vain kukkien laskeminen ja runonpätjän lukeminen. Hiljaisen hetken aikana voit hyvin lausua rukoushuokauksen: ”Herra, anna iäisen valosi loistaa hänelle!” Voit myös kädellä koskettaa arkkuja ja tehdä ristimerkin arkun yli. Näin jätät hyvästit kristillisesti. Jos jotakin lausut ääneen, käytä esim. raamatunlausetta tai virrensäettä, älä tyhjämpäiväisiä sanoja.

Mutta itse jäähyväisten otto eli kukkien laskeminen, mikä on oikea hetki? Jos kukat lasketaan kirkossa, joudutaan ne taas hakemaan arkun viereltä pois ja taas haudalla uudelleen asettamaan kummulle. Tämä ei ole hyvä. Siitä tulee levottomuutta ja edestakaista sähläämistä. Ei ole yhtään ”hienompaa” laskea kukkia kirkossa kuin haudalla. Jos nyt kuitenkin halutaan kukat laskea kirkossa arkun ääressä, niin niitten, siis kukkien, poishakeminen arkulta pitää tapahtua sujuvasti samoin kuin kukkien uudelleen asettaminen hautakummulle. Tällöin ei enää odotella vuoroja. Kukat on jo yhteen kertaan laskettu tarkoin harkitun järjestyksen mukaan. Hosumista ei kuitenkaan saa tapahtua. Olemmekin Tarvasjoella ja Aurassa kanttorin kanssa ottaneet tavan, että kirkossa laskettujen kukkien sijoittaminen haudalle tapahtuukin virrenveisuun aikana. Silloin ei enää ole turhaa odottelua ja äänettömyyttä haudalla vaan siellä kaikuu Jumalan Sana laulettuna.

Haudan peittäminen

Vielä pari sanaa haudan peittämisestä. Tässäkin on luovuttu vanhasta ja terapeuttisesta tavasta luoda hauta umpeen saattovaen toimesta. Olemme antaneet periksi mukavuudenhalullemme. Emme viitsikään nähdä vaivaa rakkaan vainajan viimeisessä palvelussa! Seurakunnan työntekijä tehköön sen palkan edestä. Mutta kuinka rakkasta ja rauhallista onkaan veisata pari virttä ja sen aikana hauta umpeutuu riuksien miesten peitellessä vainajaa! Näin hauta suljetaan ja hautaus on loppuun suoritettu. Missään muussa kulttuurissa ei jätetä hautausta kesken kuin meillä! Muovinen koppa haudan päällä on kylmää ja tehokasta nykyaikaa.

Miten Sinä haluat tulla haudatuksi?

Jätä ohjeet vaikka kirjallisesti omaisillesi vielä ollessasi täysissä ruumiin ja sielun voimissa. Näin me voimme luopua turhista tavoista ja saada kristillisen hautauksen. Pyydä siis, jos suinkin mahdollista, kuolla omassa kodissasi. Rukoile sitä Jumalalta. Pyydä omaisiltasi, että vietetään kodissasi rukoushetki ennen kuin Sinut siirretään kirkolle. Jos kuolet kesällä pyydä siunausta haudalla. Mutta jos kuolet talvella ja Sinut siunataan kirkossa, pyydä hautausjumalanpalvelusta ehtoollisenviittoineen. Edelleen pyydä, että kukat lasketaan vasta haudalla. Tällöin jää pois turha vaatteiden riisuminen ja moninkertainen valokuvaus ja omaisesi ei tarvitse olla ”mannekiineina” arkkusi äärellä. Voit lausua toivomuksen, että omaisesi peittävätkin Sinut hautaan virsien kaikuessa. Ehdota, että muistotilaisuutesi päänumero ei olisi syöminen. Ruokapidot eivät nykyisin enää ole ”äveriäisyyden” mitta. Mutta muistotilaisuudessa toivo keskittävän hengelliseen musiikkiin, sananjulistukseen ja rukoukseen. Muista, että seurakuntasi on palkanut kanttorin ja voit odottaa häneltä työpanosta muistotilaisuutta varten. Hän saa siitä palkan seurakunnalta. Pyydä siis rohkeasti musiikkia muistotilaisuuteen, varsinkin jos se vietetään seurakuntatalolla. Siellä on hyvä piano. Kanttorien tulee esittää laulua pyydettyä samoin kuin papin pitää puhua pyydettyä. Se kuuluu heidän työhönsä eikä ole mitään ylimääräistä. □

Horristen Hiidenmäkeen tehtiin uusi pappila

Ensi vuoden tammikuussa tulee kuluneeksi 90 vuotta, kun seurakunnassamme, silloisessa Euran kappeliseurakunnassa alettiin puuhata uutta pappilaa Sillanpään pappilan tilalle. Vanha pappila oli sijainnut 1700-luvulta lähtien nykyisen seurakuntatalon paikalla. Siitä on vielä jäljellä seurakuntatalon kivinen kellari.

Viime kesänä pappila, joka siis lähentelee 90 vuoden ikää, kävi läpi perusteellisen korjauksen. Silloin rakennettiin arkistoholvi kirkkoherranvirastoon. Sellaista ei aikaisemmin ole Tarvasjoella ollut. Myös pappilan keittiö palautettiin lähes alkuperäiseen muotoonsa, jonka se oli menettänyt 1950-luvun muutostöissä.

Kirkkoneuvostomme jäsen, varatuomari Ilkka Lindström on tutkinut Euran kappelin kappalaisvirkatalon rakennustoimikunnan pöytäkirjoja ja kertoo nyt seuraavassa uuden pappilan rakennusvaiheista.

Pappilan rakentamisen alkuvaiheet

Lauantaina, tammikuun 11 päivänä 1896 kokoontui Euran kappelin kappelaisvirkatalon rakennuslautakunta pohtimaan kappelaisvirkatalon uudestaan kuntoon saattamista ja ehdotuksen antamista kirkonkokoukselle. Puheenjohtajakseen lautakunta valitsi lukkariurkuri J. V. Heermanin, joka myös kirjoitti pöytäkirjat. On huomattava, ettei sujuva kirjoitustaito ollut kovin yleistä tällöin. Kalle Ihämäki ja Y. F. Fingerroos esiintyivät myös pöytäkirjan allekirjoittaneina lautakunnan jäseninä. Ihämäki on kirjoittanut puumerkkinsä, K-kirjaimen.

Sysäyksen tälle puuhalle antoi 19. 7. 1892 annettu Keisarillinen asetus, jonka mukaan kappelaisvirkatalossa tuli olla 2 hehtaaria peltoa asunon vieressä sekä sen läheisyydessä laidunmaata 2 lehmälle ja yhdelle hevoselle. Koska kappelaisvirkatalo oli kaikessa tapauksessa rakennettava uudelleen, ”ehdotteli” lautakunta, että sitä varten ostettaisiin Horristen kylän Isotalolta niin kutsutusta Hiidenmäestä Euran kirkolta Kyröön menevän maantien ja Tarvasjoen välinen maanala 5000 mk:n kauppahinnasta.

Sopivampaa pappilan paikkaa lautakunta ei ole voinut täällä parhaalla tahdollaankaan löytää. paikka on kauris ja lähellä kirkkoa sekä siinä oleva noin 10 tynnyrin maanala riittäisi peloksi ja laitumeksi. Maan hintaa tosin pidettiin kalliinpuoleisena mutta todettiin kuitenkin, että tämä maksu ei saisi seurakuntaa säikäyttää, varsinkin kun vanhasta kappelaisvirkata-

lostasta myymisen kautta voitiin saada parituhatta markkaa.

Pappilan rakentaminen nosti kirkollisveroa

Seuraavana vuonna lautakunta aloitti rahoituskysymysten järjestelyn ja rakentamisen toteuttamistavan punninnan. Uutisrakennuksen aikaansaamiseksi olisi otettava ensinnäkin 2000 mk:n laina, minkä lisäksi seurakunnalta koottaisiin yksi (1) markka kirkollisääneltä. Edelleen lautakunta ”ehdottelee”, että rakennusvelvolliset seurakuntalaiset suostuisivat ottamaan osaa rakennusrasitukseen seuraavalla tavalla:

– tilalliset toisivat kaikki virkatalon rakennuksiin tarvittavat seinähirret manttaalinsa mukaan, joita päärakennukseen tarvittaisiin arviolta vähintään 300 viisisyltäistä hirttä, 8 tuuman läpimitalla latvasta, joka määrä tekee 12 yhdeltä kokonaiselta manttaalilta, sekä vielä vetäisivät paikalle kaikki kivet.

– tilattomat puolestaan tekisivät yhden päivätyön kultakin kirkollisääneltä tarpeen mukaan.

Tällä tavalla lautakunnan mielestä virkatalon rakennus tulisi seurakunnalle ”puolta helpommaksi” verrattuna siihen, että virkatalo rakennettaisiin kokonaisuudessaan urakalla. marraskuussa 1897 rakennuslautakunta on todennut kirkon silloisen organisaation ilmeisen hitaaksi ja raskaaksi, koskapa se on kirkonkokoukselta pyytänyt, että rakennuslautakunta saisi vapaan toimivallan kaikissa kiireellisiä toimenpiteitä vaativissa asioissa.

Kivijalan urakasta aloitettiin

Kirkossa sekä Uuden Auran ja Turun lehdissä kuulutettiin urakkahuutokaupat päärakennuksen kivijalasta ja kellarista sekä rakennushirsien veistosta eli plankkauksesta. Maaliskuun 31 päivänä 1898 päätettiin hirsien veisto antaa Horristen kylästä olevalle Kustaa Ringnellille, joka otti plankkataksen 200 kappaletta ja jolle maksettiin 20 penniä kappaleelta 6 syltäisestä ja 15 penniä 5 syltäisestä. Toinen puoli päätettiin antaa jollekin muulle tottuneelle henkilölle veistettäväksi. Kalle Mikonpoika Jokinen Marttilasta lupautui 740 mk:lla rakentamaan pappilan päärivin 24 metriä pitkän ja 10 metriä leveän kivijalan sekä holvatun kivikellarin, johon työhön hänelle vielä myönnettiin 100 päivätyötä kunnasta. Huhtikuussa 1898 hyväksyttiin pöytätyöläisen Kustaa Jokisen pappilan päärivin salvostyöstä vesikattoon ”paitsi asfaltteeraus”, millä K. Jokinen suostui tekemään yllä mainitun työn 1200 mk:n hinnasta ja mm. ehdoin, että urakoitsija sai 50 päivätyötä seurakunnalta.

Saman vuoden heinäkuussa teke-mällä päätöksellä lautakunta päätti antaa pappilan päärivin vesikaton asfalttityön itsellismies Juho Kustaa Järviselle 80 mk:n maksusta. Kalle Mikonpoika Jokiselle annettiin sitten vielä kaikkien ulkokuoneiden kivijalkain rakennus, nimittäin renkituvan, puuvajan, vaunuhuoneen, tallin, navetan, ladon, jyvääitan sekä saunan ja päärivin 2 porstuan kivijalat. Marttilan puolelta olevalle itsellismies Kalle Sigfrid Saarille annettiin pappilan päärakennuksen ovien ja ikkunain teko, josta työstä hän vaati 298 mk. Samalla maksulla hän myös asettaa ovet ja ikkunat pakoilleen sekä kuljettaa aineet työpaikalleen kuin myöskin teokset valmiina pappilan rakennukselle. Urakkojen tarkemmat ehdot pantiin sitten vielä lautakunnan ja työntekijän välillä kirjoitettuun ”kontrahtikirjaan”.

Myös ulkorakennukset v. 1899 valmiiksi

Huhtikuussa 1899 toimitettiin taas urakkahuutokauppa, jossa tarjottiin vähimmän vaativan rakennettavaksi kaikkien ulkokuoneiden rakentaminen valmiiseen kuntoon sekä päärivin, renkituvan ja saunan muurien teko sekä päärivin lisävalmistus. Seitsemän eri henkilön osatarjoukset hyväksyttiin ja maksut sovittiin markkoina ynnä päivätyönä. Urakoiden valmistumisen takarajat asetettiin elokuun 15 ja 20 päiviksi 1899. Päärakennuksen ikkunaruutujen leikkauksen, paikalleen asettamisen ja kittauksen otti tehdykseen Kalle Saarinen 26 mk:n palkkaa vastaan ja ikkunlasi päätettiin tilata Nuutajärven tehtaasta Urjalasta.

Tähän tapaan pappilan rakentamista jatkettiin sitkeästi uurastaen. Loppuvuodesta 1899 töitä ottivat tehdäkseen:

- itsellismies Juho Tuominen Horristen kylästä, tarvehuoneen rakentamisen sekä penkkien teon kyökkiin ja renkitupaan
- torppari Juho Stenvik tallin sillan ja puuvajan raput
- talollinen Vähätalo Horristen kylästä renkituvan kuistin
- torppari Juho Nummila Killalan kylästä kartanonkaivon teon
- edellä mainittu Stenvik luontolähteen kaivannon ja kehän valmistuksen
- torppari Kalle Ihämäki leipäorret kyökkiin ja vaunuliiterin pohjoispuolisen sillan työt

Päärivin maalaus ja paperoiminen sekä ulkokuoneiden ovien ja ikkunain maalaus päätettiin antaa ilman urakkahuutokauppaa maalarimestari Täh-tiselle Karinaisten kappelin Kyrön kylästä.

Puheenjohtaja vaihtui ja Sillanpään pappila myytiin

Vuonna 1900 helmikuussa virkatalo-lautakunta valitsi puheenjohtajakseen Kustaa Isotalon. Työt jatkuivat kuitenkin vanhaan, totuttuun malliin: teetettiin riihirakennusta, palkkiaitaa veräjiineen puutarhan ja pihamaan

ympäri, maalausta ja vesikaton ter-vausta. Toisin sanoen kukin työ urakahuutokaupattiin erikseen. Sopimukset ilmeisesti yleensä pitivät ja työt tehtiin. Toisensuuntaisiakin merkintöjä pöytäkirjoista löytyy. Esim. vuonna 1900 lokakuun 13 päivänä virkatalolautakunta toteaa: ”Koska ei mv. Aksel Lindfors ole tuonut min-käänlaisia rakennusaineista pappilan riihirakennuksen tarpeiksi, vaikka on monet kerrat kirkossa kuulutettu, lautakunnalla ei ole muuta keinoa kuin jättää asia kirkonkokouksen harkittavaksi.”

Kesäkuun 3 päivänä 1903 pidetyssä urakkahuutokaupassa myytiin vihdoin pappilan päärakennuksen ulkopuolinen laudoittaminen sekä tilkitys ja seinähuovan asettaminen yhteisesti. Kolmesta alhaisimmasta huudosta valittiin Kalle Saarisen huuto, koska hänellä oli asettaa takauksittomuus työn kunnollisesta täyttämisestä, mitä vakuutta toiset huutajat eivät olleet hankkineet. Marraskuussa 1903 kirkonkokous on päättänyt antaa huutokaupalla myytäväksi vanhan pappilan eli Sillanpään kappalaistalon, mikä huutokauppa pidettiin sitten joulukuun 30 päivänä.

Korjauksia jo ennen uuden papin tuloa

Pappilan päärakennus näyttää pöytäkirjojen valossa tulleen lähestulkoon ”valmiiksi” 1904 loppupuolella, koska silloin on pohdittu, millä lailla talo maalataan. Se päätettiin maalata öljymaalilla ja työ annettiin maalari Juho Niemisen suoritettavaksi asianmukaisesti toimitetun urakkahuutokaupan jälkeen. Samoihin aikoihin alkaa kyllä jo ilmetä korjaustöiden tarvetta: päärakennuksen räystäsrännien korjaus annettiin samaisen maalarin tehtäväksi. Näihin aikoihin alkoi näkyä isompiakin vikoja, kuten ”lat-tiafyllien laskeutumista” ja palkkien ravistumista, joitten korjaaminen ja kuntoon saattaminen tuli pappilan talonvahdiksi valitun arenttimies J. Koi-vualhon tehtäväksi.

Kävi nimittäin niin, että Euran kappeli jäi ilman omaa pappiaan Marttilan papiston hoitaessa oman virkansa ohella Euran papin virkaa. Näin ollen rakennuslautakunta vuonna 1905 päätti vuokrata Hiidenmäen kappelaisvirkatalon maat rovasti August Hildenin pyynnöstä, siksi suveksi tai siihen asti, kunnes tänne oma pappi määrätään. Vuokramiehen asuinkäyt-töön annettiin pappilan keittiö, minkä hän sai lämmittää omilla polttopuillaan, sekä ruokahuoneeksi renkituvan vieressä oleva kammio kuin myöskin oikeus tarpeen tullen käyttää karja-huoneita ja saunaa. Hän oli velvollinen katsomaan, ettei mitään ilkeäsuutta saa pappilassa tapahtua. Palkkioksi toimestaan hän sai ilman vuokraa asua sen suven tai niin kauan, kunnes oma pappi määrätään.

Voidaan karkeasti arvioida, että pappilan rakennuspuuhissa kului aikaa kymmenkunta vuotta. Sitä rakennettiin käsityötaidon perinteisin menetelmin, eikä kiireenpito ollut varmaankaan päällimmäisin ajatus. Seurakuntalaisista on täytynyt tuntua jos-sain määrin lohduttomalta, kun tällaisista rakennusponnisteluista huolimatta ei saatu omaa pappia seurakuntaan. Pysyttiin edelleen kappelina, emäseurakunnan kaukaisena ja vaikeahoitoisena osana. Sitäkin riemullisempaa meidän on tänä päivänä suunnata katsemme taas kerran korjattuun pappilaan päin, jota oma kirkkoherramme perheineen asustaa ja vaalii. □

◀ Viime vuonna peruskorjattu pappila.

Lentopäivät

Vielä 1930-luvulla lentäminen katsottiin uhkarohkeudeksi. Itse olin saanut ensimmäiset kokemukset lentämisestä jo kaksikymmenluvun alussa. Ruissaloon oli perustettu Suomen ensimmäinen lentoasema, josta suoritettiin yleisölennätyksiä. Vesitaso, jolla ensikertaa lensin, oli melko suuri ja katollinen. Kanssani oli lentämässä eräs rouva kahden lapsensa kanssa.

Ajatus lentopäivien järjestämisestä kyti suojeluskunnan piirissä. Lentoaseen merkitys oli tajuttu puolustusvoimissa, ja sen kehittymistä tuki myös vapaaehtoinen maanpuolustustyö. Myös siviililentotoiminta eli suuren kehityksen aikaa. Tuo salaperäinen ja jännittävä ajatus, että ihminen voi lentää ja siirtyä paikasta toiseen kuin lintu, oli tullut jo tavallistenkin ihmisten kokemuspiiriin. Koska lentokenttien rakentamista vasta suunniteltiin, oli yleisin lentokonetyyppi vesitaso. Riittävän pitkä joen pintakin sopi koneen nousemiseen ja laskuun, jos yläpuolella ei ollut esteitä. Lisäksi joen töyräät suojasivat tuulilta näinä lennon kriittisimpinä hetkinä (nousussa ja laskussa.)

Tarvasjoen Suojeluskunnan vuosikokouksessa 22. 1. 1933 tehtiin päätös järjestää suvella lentopäivät ja lentotarpajaiset, jos lentotarkoitukseen sopiva paikka löydetään. Järjestelyt jätettiin esikunnan tehtäväksi. Samassa kokouksessa tehtiin myös päätös ampumaradan ja hyppymäen rakentamisesta, jotka molemmat hankkeet myöhemmin toteutettiin.

Lentopaikaksi suunniteltiin ensin Paimionjoessa olevaa suoraa uomaa Juvan voimalaitoksen yläpuolelta Marttilan rajalle päin, mutta tanssilavalle sopivaa aluetta ei löydetty. Viimein päädyttiin Killalan kosken yläpuolella olevaan suoraan jokilaaksoon, josta vesitaso pääsi nousemaan ja laskemaan.

Muistorikas kuva 1930-luvun aurinkoisista lentopäivistä Killalassa.

Ensimmäiset lentopäivät pidettiin 15–16. 7. 1933. Ne alkoivat lauantaina klo 20.00 pienen pelon ja odotuksen vallassa. Kone nimittäin ei ollut saapunut ajallaan, vaan saapui vasta klo 22.30. Heinäkuinen ilta alkoi jo hämärtyä, eikä sinä iltana ehditty lentää kuin kolme lentoa. Sunnuntaina jatkettiin klo 14 alkaen ja nyt suoritettiin jo 33 yleisölentoa. Kaikki onnistui yli odotusten. Väkeä saapui juhlapaikalle noin kolmetuhatta henkeä. Arpajaisissa oli voittoa mm. ilmaisia lentoja. Lotilla oli ravintola, joka ei ollut varautunut näin suureen yleisömäärään. Tarmokkaiden naisten voimalla täydennettiin kuitenkin nopeasti va-

rastot ja yleisön tarpeet tyydytettiin. Tanssia oli puoleenyöhön ”hyvällä soitolla”, kuten oli ilmoitettu.

Päivien valmisteluista oli ollut paljon puuhaa, mm. tanssilavan rakentamisessa. Koneen nimi oli Pilvetär, ja sitä ohjasi lentomestari Heiskanen. Kaikki eivät uskaltaneet lentämään. Sen sain todeta, kun esim. suojeluskunnan esikunnan jäsenet ihmettelivät rohkeuttani istuessani koneeseen. Niille, joilla oli näissä asioissa heikko pää, ei varmaankaan ollut hyväksi mennä lentämään. Koneen lähtiessä kaartoon jouduttiin katsomaan suoraan alas, mikä saattoi tuntua oudolta vatsanpohjasta – päästä

Pilvetär lähdössä pilviin päin.

puhumattakaan. Lento kyllä kannatti, sillä kotiseudusta sai aivan toisenlaisen kuvan.

Lentopäivien paikka osoittautui hyväksi, vaikka vähän aikaisemmin tapahtunut maanvyörymä olikin osittain tukkinut jokea. Vyörymä, joka kuvasa näkyy valkeana läiskänä joen itäisellä rannalla, oli herättänyt huomiota suuruudellaan jopa päivälehdissä. Katselijoita riitti joen sillekin puolelle, kuten kuvasta voi havaita.

Lentopäiviä jatkettiin kesäisin soitaan asti samalla paikalla hyvällä yleisömenestyksellä, vaikka alalla löytyi kilpailijoitakin maakunnassa. Vuosittain tehtiin nelisenkymmentä lentoa. Vuonna 1935 päiviä haittasivat ukkoskuurot, mutta yleisöä oli kuitenkin yli kolmetuhatta henkeä. Seuraavana vuonna ohjelmaan otettiin lentonäytös. Ilmaan päästettiin vetypalloja, joita kohden kone hyökkäsi. Pilvetär-tä silloin ohjannut lentoväpeli Virtanen mainittiin taitavaksi lentäjäksi, mutta näytöksessä kone kuitenkin viottui. Yleisölentoja ehdittiin tehdä vain 25, kun koneen oli lähdettävä korjaamolle.

Lentopäivistä jäi hyvät muistot. Ne muodostuivat kohokohdiksi Tarvasjoen kesässä ja olivat paikkakunnan yhteishengen näytös maakunnalle.

Lentopäiviä jatkoivat sodan jälkeen Tarvasjoen Urheilijat ja VPK. Lentopaikkana oli sama Killalan kosken niska. Ensimmäiset 30–31. 7. 1949 pidetyt lentopäivät kokosivat yleisöä noin tuhat henkeä, mutta seuraavina vuosina yleisömäärä väheni. Sotaa edeltäneeseen loistoon ja innostukseen ei enää päästy. Samaan aikaan Kosken Liipolanjärvellä ja Oripään lentokentällä järjestetyt lentopäivät kilpailivat samasta yleisöstä. Lentokoneiden taso oli noussut, ja jokapäiväisinä niiden viehätys oli hävinnyt. Niinpä VPK:n 12–13. 7. 1952 järjestämät lentopäivät jäivät viimeisiksi Tarvasjoella.

Kuvat ja teksti E. U. Yrjänä

Polvarinojan (keskellä) ja Järvenojan liittymispaikka, josta Tarvasjoki alkaa.

Tarvasjoen alkulähteet

Viimeinen tunnettu jääkausi myllersi maaston tälläkin seudulla varsin perusteellisesti. Lisäksi jäämassojen suuri paino muutti maankuoren korkeussuhteita. Näiden korkeusmuutosten palautuminen jatkuu vielä meidän päivinä.

Tarvasjoen seudut paljastuivat noin 10 000 vuotta sitten merenrannan hiljalleen siirtyessä etelään. Jäämassojen sulamisvedet tavoittivat täällä meren vesimassan. Veden virtauksen vaikeudessa hienoimmat mukana seuranneet kivennäishiukkaset laskeutuivat pohjaan ja muodostivat tämän tasaisen savialueen.

Mukanaan vedet kuljettivat myös jäälautoja, joihin oli tarttunut suuria kiviä. Sulaessaan nämä lautat pudottivat lastinsa ja näin saven joukkoon tuli paikoin varsin runsaasti irtokiviä. Sateet, jotka jääkauden aikoina todennäköisesti olivat nykyistä runsaammat ja ovat aina olleet haihtumista suuremmat, aiheuttavat ylijäämävettä, joka luonnollisesti lähti virtaamaan pitkin savitasankoa. Vesi haki

kulku-uomansa esiin pistävien vähäisen mäkimaiden ja kallionkumpareiden sivuitse. Alaviin kohtiin veden virtaus kulutti uomia, joihin syntyivät purot ja joet. Uomat syvenivät sitä enemmän mitä runsaammat vesimassat niissä liikkui. Joen suistoissa ovat syvimmat uomat, kun taas latva- vesistöjen purot eivät yllä edes maanviljelyn tarvitsemaan ojitussyvyteen.

Rannikolla paljastunut merenpohja oli hedelmällistä aluetta. Varsin nopeasti monenlainen lehtipuusto täytti vapaan alueen. Seurauksena oli myös villihärkien ja metsäpeurojen kannan lisääntyminen, koska näille sopivaa ravintoa oli yllin kyllin. Näiden riistaeläinten perässä saapui todennäköisesti jo kivikaudella ihminen tänne, koska meren rannikko muodosti luontaisen kulkureitin vesitse jokiuomia sisämaahan.

Asutuksen siirtyessä rantaviivan mukana vuosituhanten kuluessa etelään tämä seutu jäi joksikin aikaa vaille pysyvää asutusta. Kuitenkin

Kakarlampi

alue tunnettiin riistamaana ja tälle Paimionjoen sivuhaaralle vakiintui nimeksi Tarvasjoki juuri näiden riistaeläinten mukaan.

”Pienistä puroista syntyy suuri joki.” Näin myös Tarvasjoki syntyy monista pienistä puroista ja ojista, joilla kaikilla ei ole edes nimeä. Joen alkukohdaksi nimeäisin Mellilän kunnassa sijaitsevan Kakarlammen (Kuva 1). Leveyttä ja pituutta tällä pikkulammella on noin 100 metriä ja syvyyttä 8–9 metriä.

Lampi on saanut nimensä todennäköisesti lammella joskus pesineestä kaakkurista. Nykyisin lampi on kaakurin reiviä alueeksi liian pieni, mutta kun aiemmin veden pinta on ollut noin metrin korkeammalla, on siinä hyvin riittänyt elintilaa yhdelle pariskunnalle runsaasta kaakkurikannasta. Lampea kutsutaan myöskin Järvenpään järveksi.

Jääkaution jäänsulkeuman sulettua on painuma täytynyt vedellä. Näin ovat syntyneet myös pari lähistöllä sijaitsevaa Kakarlampea suurempaa

lampea, nimittäin Kuljunjärvi ja Mustajärvi. Näiden vedenpinnan korkeus on kuitenkin alempana Kakarlampea, ja näin Järvenoja saa alkunsa juuri Kakarlammen, vaikkakin virtaa jokaisen kolmen lammien kautta.

Lampien sijainti on Salpausselän kupeessa Mellilän kankaalla. Harjanmuodostuma on hyvänlaatuista sora-aluetta ja on tullut aukkoiseksi soranoton seurauksena. Lähistöllä on suuri pohjavettä muodostava Kettusuo-alue. Toinen suuri suo Linturahka on myös lähellä. Tämän suon reunalle rakennettiin Ma-Ta-Ka-Ko vedenottamo. Paikalliset asukkaat kertovat kuitenkin pohjaveden pinnan laskeneen alueella; syynä lienee suon ojitaminen ja turvetuotantoon ottaminen.

Kakarlammen kokonaan omistaa Karinaisten kunta. Alueelle on rakennettu hirsisauna ja sitä käytetään kuntalaisten virkistysalueena. Järvenoja virtaa halki entisen Rähkion ulkoeromaan. Rähkion niityllä oli nautinta-

Tarvasjoen ja Tervaojan liittymäpaikka, vasemmassa taustalla Mikolan talo ja Kotovuori, jonka rinteellä Kyrön talot sijaitsivat ennen iso-jakoa.

Mäenpään kylästä. Tässä ovat sijainneet Värin ja Juliuksen myllyt.

Kirkonkoski

Tässä joki virtaa pitäjältä toiseen. Tarvasjoen ja Karinaisten rajamaata.

alueita useillakin pitäjillä. Alueen reunamilla olevien lukuisten pikkulähtien vedet kerääntyvät tähän Järvenojaan, mainittakoon esimerkiksi rajamerkinä tunnettu Impparinlähte. Nimeltään tunnetuimpia ojia ovat Pirttimäenoja, Keitaanoja, Kurjen-suonoja ja entisen Juvan kylään kuuluneen alueen sivuitse virtaava Pajunoja. Juvan täällä ollutta niittyä kutsuttiin 1700-luvulla Vaipansuoksi, nykyisin sama alue tunnetaan Pajun niityn nimellä.

Järvenojan virrattua Kyrö-Ollila yhdyntien alitse siihen liittyy Polvarinoja, joka virtaa Pöytyän kunnan alueelta noin kuuden kilometrin pituisena Pooraankorvesta lähtien ja kaikkienensa on lähes yhtä pitkä kuin Järvenojakin. Näiden yhtymäkohta (Kuva 2) on mielestäni se paikka, josta alkaen uomaa voi kutsua Tarvasjoeksi. Tämän jälkeen on selvemmin havaittavissa uoman syveneminen ja leveneminen virtaavan veden vaikutuksesta ja sille muodostuu enemmän joelle kuin ojalle tunnusomaisia piirteitä.

Täältä on kuitenkin kuljettava alavirtaan vielä parisen kilometriä ennen kuin saavutaan ensimmäiseen, jo ennen isojakoa viljelykseen raivatulle peltoalueelle. Nämä pellot kuuluivat Kiukaisten kylän Makkaran ja Hongan taloille. Virrattuaan ohi Kilpiönsadonlähteen ja saatuaan vesitäydennystä Arkinojasta jokivesi ohjattiin ensimmäisen kerran myllynrattaaseen Pillinkoskessa. Tästä edelleen noin kilometri myötävirtaan on joen poikki kulkenut Tarvasjoelta Huovintielle johtavan tien kahlupaikka Nopolan kuljun niskalla. Vähän alempana on Ristiniemi-niminen niemeke (Kuva 3), jonka takaa Tarvasjokeen yhtyy monipolvekkeisen Kukonnokan kautta Tervaoja, joka Kyrön taajaman sivuutettuaan jatkuu ylävirtaan Kroopinojana. Viimemainittu alkaa Pöytyän Kaulanperästä Kroopinsuon jo peltona olevalta alueelta läheltä entistä Savimäen seisaketta. Savimäessä maasto muodostaa vedenjakajan, jonka toiselta puolelta kertyvät vedet virtaavat Aurajokeen. Ennen Kyröä Kroopinojankin liittyy Äijänsadono-

ja, johon muinoin pulppusivat saman nimisen niityn monet kirkkaat läheteensilmät.

Lukuunottamatta maanviljelyksen aiheuttamaa kuormitusta ja muokkauksesta johtuvaa sameutta näiltä joen yläjuoksun vesialueilta kertyvät vedet ovat lähes luonnontilaista. Tervaoja virtaa läpi Kyrön taajaman, jonne on keskittynyt yli puolet Karinaisten asukasmäärästä; lisäksi Kyrössä on teollisuutta, joskaan ei sellaista, joka muodostaisi runsaasti jätevesiä. Maininnan aiheuttaa kuitenkin Ry-mättylä Oy:n Kyrön saha, jossa on käytetty runsaasti pentakloorifenolia sahatavaran sinistymisen estoaineena. Kohtalon ivaa on siinä, että nyt kun ollaan käyttämässä viimeistä kautta kyseistä ainetta, siitä aiheutui kalakuolema Tarvasjoessa. Sen valmistus on nyttemmin lopetettu. Ainetta on myös tavattu Kyrön pohjavesistä, mutta tutkimusten keskeneräisyydestä johtuen saastumisen laajuutta ei vielä tiedetä. Ristinniemen jälkeen Tarvasjokeen laskevat myös Kyrön jätevedet puhdistamon kautta, mutta kuitenkin siitakin aiheutuu oma kuormituksensa.

Alitettuaan Iso-Hongan talon kohdalla Kyrö-Tarvasjoki yhdyntien ja levähdettyään hetken Killanmäen kohdalla Mustassakuljussa vedet virtaavat Karinaisten-Tarvasjoen vanhainkodin sivuitse ohi entisen Kiukaisten kylän myllynpaikan, Jorolankosken. Tämän jälkeen on edessä aivan Karinaisten tänä vuonna 150 vuotta täyttävän kirkon kohdalla jonkunverran vuolaampi koski. Paikka on kyllä näkemisen arvoinen, vaikka rantojen vehreys estää katsetta saavuttamasta kivistä koskea muualta kuin aivan vilahtamalla vanhan hautausmaan hirsaidan kulmalta (Kuva 4). Täällä sitten – jos missään – karinaistelaisten saattoivat isovetten aikaan kuulla koitoisen kosken pauhun jopa parin kilometrin päähän, mutta nykyisin saattaa sekin hukkua maantien liikenteen meluun.

Tämän kosken alapuolelta aloitettiin aikoina tukinuitto Tarvasjoessa; toisin sanoen tästä vieritettiin

veteen ensimmäiset yläjuoksun uitetavat puut. Joki on Vääränkosken padosta johtuen aivan joen näköinenkin noin parin kilometrin matkalta. Vääräkoskessa ovat sijainneet Karinaisten kylän talojen myllyt, parhaimmillaan koskessa on ollut samalla kertaa neljäkin myllyä, mutta tuskinpa niille yht'aikaisesti riitti vettä monenakaan päivänä vuodessa... Viimeinen mylly, joka takavuosina jo kävi pääasiassa sähköllä, on yhä pystyssä. Nyt sen turbiini tuottaa sähköä ja itse mylly on kunnostettu vapaa-ajan asunnoksi.

Jälleen vähän alempana on pienempi koski (Kuva 5), ja siellä ovat sijainneet Mäenpään kylän myllyt. Luonto on kummasti muodostanut kallioon välipaikan, josta vedet ovat löytäneet kulkupaikan. Mäenpään jälkeen seuraa Karinaisten eteläisin kylä Tilkanen. Vetensä tämän kylän kohdalla Tarvasjokeen johtaa Saunoja. Se alkaa Saunojanrahasta, sivuaa Lyömästen metsäaluetta, joka taas on noin kymmenen neliökilometrin laajuinen yhtenäinen metsäalue. Tällä alueella sijaitsee myös Karinaisten korkein huippu, 106,3 metriä merenpinnan yläpuolelle kohoava Virpimäki. Tosin puolet huipusta kuuluu Marttilan pitäjään, rajamerkki kun on.

Vähän Tilkasista Tiipilään johtavan muinaisen kirkkotien jälkeen Tarvasjoen vedet virtaavat milloin enemmän, milloin vähemmän vuolaina oman nimikkopitäjäänsä puolelle (kuva 6). Tarvasjoella joki ohittaa monin paikoin jyrkkärantaisessa uomassaan tyynenä ja arvokkaana Seppälän, Suurilan, Kallelan, Horristen ja Kirkonkylän kylät, saa vielä jonkunverran täydennystä muutamista sivuhaaroista, kunnes Papinkosken jälkeen purkaa vetensä Tarvasjoen kirkolla Paimionjokeen.

Kertomus lähti alkuun 91,4 metriä merenpinnan yläpuolella, ja kun Tiipilän sillan kohdalla vedenpinnan korkeus Tarvasjoessa on 44,18 metriä, on Kakarlamesta lähtevällä vesitilkalla laskettavanaan savipohjaista liukumäkeä 47,5 m Tarvasjoen rajalle tulles-

saan. Eri kuntien alueella yläjuoksujen jokiuomaa on seuraavasti: Mellilässä n. 1,5 km, Pöytyällä n. 1 km ja Karinaisissa n. 22,5 km, nämä matkat laskettuna Kakarlamesta lähtien. Tosin ensimmäiset 6,5 kilometriä ovat muulla kuin Tarvasjoen nimellä, ja eipä vähäistä ojaa, josta mies kuivin jaloin yli loikkaa, oikeastaan voi joeksi kutsuakaan. Kapeikkoja kyllä varsinaisessa Tarvasjoessakin on, mutta kyllä näin vähävesistöisillä kulmakunnilla edes yksi joki on hyvä olla omasta takaa.

Kertomukseni aiheeksi otin Tarvasjoen alkulähteet, mutta tässä kuitenkin tuli käsiteltyä koko Karinaisten alueella tapahtuva vesien kokoontuminen. Niinkuin havaitaan, täällä ei löydy mitään erikoisen voimakasta alkulähdettä, josta joki saisi alkunsa. Myöskin ojituksen myötä ovat kuivuneet monet pienet luontolähteet, jotka ennenmuinoin kesäisin antoivat kristallinkirkasta täydennystä vähäiseen jokiuomaan. Tämän vuoksi voikin hyvällä syyllä todeta joen syntyvän monista pikkupuroista ja edelle lainatun sananparren ainakin pitävän paikansa vielä meidän päivinämmme.

Aikojen saatossa tämän vesistöalueen sadevedet ovat yhteen uomaan kokoontuessaan muodostaneet merkittävällä tavalla maisemakuvaa muovaavan elementin. Sen synnyttämät enemmän tai vähemmän jyrkät jokirannat, jotka aikaisemmin pidettiin laidunmaina, ovat nyt suureksi osaksi jääneet joutomaiksi. Tosin monissa paikoissa rantoja on metsitetty. Nähtäväksi jää, kuinka myöhemmässä vaiheessa tämä keskelle peltoaukeaa kasvava metsä muuttaa maisemaa. Toivottavasti myönteisempään suuntaan johtaa myös se toiminta, joka puhtaamman luonnon ja elinympäristön hyväksi on herännyt. Toivottavasti myös joskus vielä Tarvasjokeenkin palaa entistä runsaampi ihmisravinnoksi kelpaava kalakanta ja onhan ainakin valaskala niin arvokas kala, että kannattaa sitä pyytää, vaikka ei saisikaan.

Teksti ja kuvat:
Pekka Eskola

Kaasupistooli ja piikkimatto

Jatkoksi niille muistelmille, jotka viime Tarvas-lehdessä aloitin, kerron kieltolain ajalta kaksi tapausta. Meille raittiuspoliiseille oli annettu kaasupistooli, jonka piti pökerryttää miehen kuin miehen. Emme kuitenkaan olleet päässeet kokeilemaan sen tehoa. Käsikin kyllä kerran poliisi Rasilaa kokeilemaan sitä minuun, mutta hän sanoi siitä saavan vain päänkivun ja niin se jäi kokeilematta.

Tilaisuus tuohon tuli kuitenkin eräänä varhaiskeväänä päivänä. Olin viemässä lantaa pellolle, kun vastaani tuli epäilyttävästi lastattu hevostuorma, jossa heti arvelin olevan pirtua. Olin juuri kääntymässä pellolle, jonne jätin hevosen. Minulla oli siihen aikaan hevonen, joka pysyi saralla viemättä rattaita ojaan. Näin Turusta päin tulevan Sarlinin autolla, jonka pysäytin ja hyppäsin kyytiin. Sillä ohitimme kuorman ja ehdin hakemaan poliisilaatan ja kaasupistoolin ennen kuin mies kuormineen ehti ohitse. Juoksin puutarhan kautta hevosen eteen. Näytin poliisilaatan ja pysäytysmerkin sekä tartuin hevosta suitsista. Roteva mies pitkässä palttoossaan nousi kuormanpäältä ja alkoi juosta pakoon. Siihen aikaan maantiet oli vielä jaettu tilojen kesken hoidettaviksi ja Akseli Vormisto levitti juuri hiekkaa meidän talon kohdalla. Todettuani, että kuormassa oli pirtua, huusin Akselille: "Pitelepäs tuota hevosta pienen aikaa, niin minä juoksen tuon miehen kiinni."

Saavutin miehen nopeasti jo muutama kymmenen metrin päässä kiinni ja juostuani eteen laukaisin innoissani kaasupistoolin päin kasvoja. Todettuani ettei sillä ollut tehoa laukaisin vielä toisen ja kolmannenkin panoksen. Silloin mies hermostui ja sanoi Tammelan murteella: "Älkääs, jumalauta, päin ampuko" ja alkoi kaivaa taskustaan pistoolia. Koska kaasupistoolini oli tyhjä, eikä sillä näyttänyt olevan tehoakaan, katsoin parhaaksi perääntyä. Niinpä palasin kuorman luo, ajoin sen pihaani ja vein hevosen talliin. Haettuani paremman aseensa juoksin vielä perään. Mies juoksi piti peltoja kirkolle päin. Juostuani

pitkin tietä Kyröntien risteykseen tapasin osuuskaupan edessä Metsolan Arvon, joka oli juuri palannut Viron vapaussodasta. Niinpä sanoin hänelle: "Tuolla juoksee pirtukuski jolta otin juuri kuorman pois. Eikö oteta se yhdessä kiinni?" Kun Arvo vastasi: "Ampuu se varmasti, en minä lähde", menivät minultakin isommat halut. Huomasin etten ollut vielä ammattimies näissä asioissa. Muistin, että ohjeiden mukaan kaasupistoolillakin olisi pitänyt viittä metriä lähempää ampua rintaan, jotta sillä olisi tehoa.

Niinpä palasin takaisin tavoittamaan poliisi Rasilaa. Katsoin jo tehneeni velvollisuuteni takavarikoimalla 600 l. pirtua ja hyvän hevosen ajopeleineen valtiolle kolmen patruunan hinnalla. Löysinkin Rasilan. Hänellä oli Päivärinnan pihalla iso takavarikoitu Buik, jonka kanssa lähdimme takaa-ajoon. Rasila oli hyvä jälkien seuraaja ja kohta kirkon jälkeen totesimme miehen lähteneen tietä myöden Suurilaan päin. Pappilan luona jäljet kuitenkin hävisivät. Arvelimme miehen tavoittavan tietä Auran asemalle ja ajoimme Horrisista Auraan päin. Miestä ei kuitenkaan näkynyt ja juutuimme autoinemme kevätepehmeään ketoon yrittäessämme sitä kääntää Horristen Kankareen luona. Siitä päästyämme palasimme tyhjin toimin takaisin.

Seuraavana päivänä kuulumme, että mies oli istunut jonkin aikaa Kirkonkylän Simolan tuvassa ja valitellut särkevää päätään. Iltapäivän linja-autossa hän oli päässyt livahtamaan kotiseudulleen. Eipä tullut sillä kertaa tuomiota, mutta tavarat meni. Minulle oli kasvanut kokemus kaasupistoolista, eikä toista sellaista tilaisuutta tullutkaan. Kerran ammuin rottia kellarin lattialta sillä, mutta ei se näyttänyt niinhinkään vaikuttavan. En ole muillakaan kuullut sen vaikutuksesta. Oskari Uusitupa tosin sillä kerran pelästytti kiusallisen naapurin pahanpäiväisesti, kun tämä juovuspäissään oli tullut raittiuspoliisia kiusaamaan. Ei ollut Oskarinkaan seinänraosta ammutulla paukulla muuta tehoa.

Piikkilaudasta sensijaan oli tullut

Poliisikonstaapeli Vihtori Rasila nuoruuden päivinä.

tehokas työkalu. Eräänä päivänä Yliskulmalta soitettiin Rasilalle, että sieltä on tulossa Liedonperäntietä Tarvasjoelle päin pirtuauto. Lähdimme minun fordillani sitä vastaan. Hetken kuluttua sieltä tulikin hyvää vauhtia vastaamme "Letukka", jossa istui edessä kaksi miestä. Rasila antoi pyssähdysmerkin, jota tulijat tottelivat. Minä olin jäänyt varmistukseen etäämmäksi. Auto näytti aivan tyhjältä. Rasila tarkasti paperit ja otti nimet muistiin. Koska miehet kuitenkin näyttivät vähän hermostuneilta, kurkisti Rasila vielä auton allekin jossa havaitsi piilossa pyttyjä. Samassa kuski löi vaihteen päälle ja painoi kaasua. Tielle jäänyt ampui Nagaijalla perään tavoittaen renkaita. Silloin tuli minun vuoroni toimia. Vedin nopeasti tien toiseltalaidalta narun päässä olevan punaisen lipun ja piikkilaudan auton eteen. Se tavallisesti puhkaisi ainakin yhden kumin. Samalla tähtäsin miehiä pistoolilla. Miehet vain kyyristyivät kohdallani ja ajoivat laudan yli.

Kesti hetken aikaa ennen kuin pääsimme perään ja Fordini oli huono auto takaa-ajossa. Puhjenneesta kumista huolimatta trokarit pysyivät edellämme. Käännettyään Aurantielle saavutimme heidät vasta Viljo Laakson luona ns. Kankareen mutkassa. Silloin miehet hyppäsivät autosta ja juoksivat metsikköön, jonne he jälkeensä kertoivat heittäneensä aseensa. Rasila juoksi vanhemman miehen perään ja saikin hänet nopeasti kiinni. Mies, joka kertoi olleensa jo ensimmäisessä maailmansodassa, kiinnitti heti huomion aseeseen, jolla Rasila oli perään ampunut varoituslaukauksia. Ensiksi hän aseensa nähtyään sanoi: "Ai, tuollainenko se vain olikin.", mutta nähtyään myös patruunat muuttui arvio: "Taitaa ollakin pirunmoinen ase."

Minun osakseni tuli nuoremman kiinni ottaminen. Hän oli Turusta jonkin hotellin vahtimestari ja hyvä urheilija, joka myös luotti käpäliinsä. Hyvä hän olikin, kun juoksimme yli pellon, en meinannut häntä tavoittaa, vaikka hän välillä heitti itsensä pitkälleen maahan, kun minä ammuin kahta puolta varoituslaukauksia. Ilmeisesti hän ei tiennyt tai luottanut siihen sääntöön, ettei poliisi saanut ampua pakenevaa selkään. Olin hyvässä kunnossa, mm. olin ollut armeijassa hyvin tasaväkinen 1500 m:llä kymmenottelun maailmanmestarin Paavo Yrjölään kanssa. Puolivälissä peltoa oli varsioja, jonka pientareella oli riukuaita. Mies meni siitä vähän vaivalloisesti yli, mutta minä uhkarohkeasti vain hyppäsin. Maahan pudotessani kädesäni ollut varmistamaton ase laukesi ja kuula oli vähällä lävistää jalkani. Korkeushyppyäkin olin ahkerasti harjoitellut, mutten ase kädessä.

Metsän reunassa lähellä Leppämäkeä sain miehen kiinni. Siinä oli makasiini, jonka juoksimme kolmasti ympäri. Korkean kivijalan alta näin kurkistettuani mihin suuntaan mies oli menossa. Viimein sain kiinni, löin kädellä selkään ja sanoin: "Nyt olette pidätetty." "Ei kai pyssyssä enää ole panoksia," hän kysyi. Siihen vastasin: "On siinä yksi ja sen ammun päin jos karkaatte." Niin sitten käveltiin keskustellen toisten luo, kuin kilpakumppanit ainakin. Rasila oli tutkinut, että pirtupytyjä oli kymmenen ja yksi rengas oli puhjennut. Siksi aikaa, kun Rasila korjasi renkaan, vein miehet Leppämäen taloon.

Kun kaikki oli kunnossa, laitettiin miehet minun autooni ja Rasila tuli pirtuautolla perässä. Miesten istuessa takanani näin peilistä, kuinka he ahkerasti vilkuilivat ympärilleen, mutta ei ollut enää rohkeutta yrittää pakoa. Fordin jätimme meille ja miehet ja pirtukuorma vietiin heidän autolla Marttilaan. Rasila oli taitava ajaja, jonka hän nyt tällä tukevalla kuormala näytti pidätetyillekin. Heidän vaihtamistaan katseista näki, että he tajusivat olevansa mestarin kyydissä.

Miehet saivat nimismieheltä haasteen käreille ja pääsivät kotiin kuormaa ja autoa köyhempinä, mutta yhtä kokemusta rikkaampina. Tämä oli muuten meille ensimmäinen ja ainoa kerta niistä monista pirtuauton pidätyksistä, jolloin me saimme heti kuljettajat kiinni. Aina ne saivat sen verran etumatkaa, että pääsivät pakenemaan, vaikka kuorma jäi. Vastarintaa he eivät kertaakaan yrittäneet.

Hannes Heikkilä

Matkantekoa

Kuten aavistamme ja pidämme luonnollisena on ihmisen liikkuminen, kulkeminen ja matkanteko esihistoriallisena aikana rajoittunut kävelyyn, kunnes liikkumisen helpottamiseksi kehitettiin vene ja sukset. Kun ihminen alisti myös eläinkunnan palvelukseen alettiin poroa talviaikana käyttää pulkkaa ja ahkiota vetävänä vetoeläimenä. Hevosta käytettiin ratsuna ja talviaikana reen vetäjänä. Kun keksittiin akselinsa varassa pyörivät pyörät alettiin kesäaikaan luopua laahaavasta kuljetusvälineestä purilaasta ja siirryttiin kärrypeliin.

Mekaaniset kulkuvälineet ovat melko myöhään tulleet yleiseen käyttöön, vielä niinkin myöhään kun 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen jälkipuoliskolla auto oli nähtävyys – siitä puhuttiin. Pyörällä liikkuminen tällöin ei ollut mitenkään yleistä. Autoista puheenollen on erikoisesti jäänyt mieleen Someron Ävikin kartanon auto, joka ainakin kerran viikossa kävi Turussa. Tämä auto oli paitsi nähtävyys, niin sen matkanteko oli erittäin kuulu-

vaa, autossa oli niin voimakas ja samalla tavallaan kammottava äänimerkin antolaitte, että se kuului ainakin kilometrin päähän ja kun sitä soitettiin melko ahkeraan, ehdittiin autoa pelkäävät hevoset kuskata pois maantieltä.

Auto oli siis tällöin nähtävyys, sitä oli myöskin polkupyörällä liikkuva naishenkilö, tätä näkyä piti juosta maantien varteen katsomaan. Tuumailtiin: kuka se mahtoi olla ja mihin se meni. Polkupyörän hankinta oli rahakysymys ja pyöräilyä harrastivat lähinnä nuoret miehet. Harvoja poikkeuksia tässä edusti Tarvasjoen; Karinaisten yhteinen poliisi, poliisikonstaapeli Kustaa Salmi, joka varttuneempanakin uskaltautui polkupyörän satulaan. Kustaa Salmen liikkuminen pyörällä oli helposti havaittavissa, koska hän kuljetti mukanaan esivallan tunnusmerkkiä miekkaa eli sapelia. Naisten ja miesten polkupyörän hankintamuodoissa oli jonkin verran eroa, miehet hankkivat ajotaidon toisten pyörillä ennen oman pyörän hankin-

taa. Naiset taas yleensä hankkivat ajotaidon omalla pyörällä. Johtuiko tämä ero siitä, että naispuoliset ehkä kunnioittivat toisen omaisuutta niin, että pelkäsivät sen hänen käytössään särkyvän. Polkupyörä hankittiin yleensä niin, että kaksi kaverusta osti pyörän samanaikaisesti, harjoitus aloitettiin pihalla ja muilla syrjäisillä paikoilla. Kun ajotaidosta oli saatu jonkin verran tuntumaa uskallettiin jo maantielle. Nyt tuli pikkupokien tarkkeyttä, tarkkailtiin kehitystä silmä kovan ja tuumailtiin tuleeko niistä pyöräilijöitä. Kun taito näytti yhä vain kehittyvän uskottiin jo tähän mahdollisuuteen. Kun vielä oli esitetty sellainen taito ja mestaruusnäyte, että pystyttiin pyörällä kiertämään maantiellä ympäri oli pakko todeta ajotaidon olevan täydellisen.

Oma ajotaitomme oli silloin vielä saavuttamattomissa, valmennusta tämänkin asian hyväksi jo tehtiin, kun jossain kokoontumispaikalla nähtiin polkupyöriä, vertailtiin ja tarkasteltiin niitä porukalla.

Polkupyöriä oli kahta eri tyyppiä, joko vapaa; tai kiinteäkappaisia. Eron voi helposti todeta takimmaisesta pyörän kapasta, vapaakappa edusti uudemmaa nykyään käytössä olevaa tyyppiä. Kiinteäkappainen polkupyö-

rä oli käytännössä perin hankala; polkimet kun aina, työntäessäkin, pyörivät ympäri. Usein näkikin pyöräilijän myötämässä pitävän jalkojaan ulkopuolella, poissa polkimilta. Pyörivistä polkimista jarruttaminen oli lähes mahdotonta. Pyörän satulaan pääsi siten, että asetti vasemman jalkansa kapan jatkeena olevalle tapille ja potkaisi oikealla jalalla maasta vauhtia, samalla heilauttaen itsensä satulaan ja molemmat jalat heakeutuivat polkimien päälle. Itsestään selvänä pidettiin, että aikanaan tultaisiin hankkimaan parempi vapaakappainen polkupyörä. Suunnitelmat olivat valmiina, elettiin niiden toteutumisen uskossa.

Toisinaan pälkähti mieleen sellainen kauhistuttava ajatus, jos alaraajat ei kasvaisikaan niin pitkiksi, että ei ylettyisikään polkimiin – mitä silloin tehtäisiin – ajatuskin sellaisesta tilanteesta, että joutuisi juosta jolkuttamaan pyöräilevien kaverien perässä oli suorastaan järkyttävä, onneksi ei näin kuitenkaan käynyt. Sanonta: "kun pahoin pelkää, niin hyvin selkii", piti paikkansa.

Erkki Isotalo 1982